

Alcedo

December 2014 Nr 3 Årg 36

Örkelljungabygdens Natur

Innehåll

Vinterns och vårens program	sid 3
Exkursioner	sid 6
Höstens fågelobsar	sid 8
När det värdelösa blir värdefullt	sid 11
Myren berättar	sid 13
Myr eller mosse?	sid 17
Dagfjärilar på våra myrmarker	sid 18
Trollsländor på myr och mosse	sid 23
Myrens fågelliv – förr och nu	sid 26
Mossens växter	sid 33
Elgen, myrhöstnaden och klappetorven	sid 38
Julpristävling	sid 54
Styrelse, avgifter m.m	sid 55

Den här gången blev det lite fler sidor än vanligt, ett digert temanummer med fokus på våra mossar och myrar ur olika aspekter. Det blev både kulturhistoria såväl som upplevelser. Fakta kring fauna i form av fjärilar, trollsländor, fåglar och flora.

Trevlig läsning!

Redaktionen

Redaktionen

Janne Johansson, Ingas väg 7, Ö. Ringarp, 286 91 Örkelljunga,
0435-501 31, e-post: janne_ringarp@telia.com
Perry Vigelsbo, Ängelholmsvägen 49, 286 36 Örkelljunga,
0435-510 58, e-post: vigelsbo@telia.com
Leif Sigbo, Bjäregatan 3, 286 31 Örkelljunga, 0435-522 32
e-post: leif.sigbo@telia.com
Lena Ottosson, Hässleholmsvägen 47, 286 35 Örkelljunga,
0435-511 03, e-post: lena@ottosson.net
Pär Svensson, Klockgatan 21, 286 34 Örkelljunga, 0435-544 75
e-post: pergit@home.se

Nästa nummer av **Alcedo** utkommer i maj. Manusstopp 30/4.

Omslagsbild framsida: *Sandsjöholmsgylen* (Foto: Perry Vigelsbo)

baksida: *Kallgräs* (Foto: Perry Vigelsbo)

Vinterns och vårens program

- 26/12 Fredag. Annandag jul. Hallands Väderö.** Bjärekretsen har gjort annandagen till en traditionsfylld exkursionsdag ut till **Hallands Väderö**. Missa inte chansen att uppleva denna säregna ö under en annorlunda årstid. Fika, kängor och varma kläder är en stor fördel. Netto kl. 08³⁰. Avresa från Torekov kl. 09⁴⁵. *Ansvarig* Eva Persson
- 4/1 Söndag. Vandrings i hemmamarkerna.** En januarivandring kan innebära så mycket. Är det snö eller barmark? Är det is på vattendragen? Vi hoppas på en naturfylld exkursion där vädret får avgöra målet! Förse dig med bra klädsel, kängor och välsmakande fika. Vi ses vid Netto kl. 09⁰⁰. *Ansvarig* Janne Johansson
- 17/1 Lördag. Nordvästra Skåne. Fågelexkursion.** En vinterexkursion med studiet av övervintrande fågel på dagordningen. Färden går till de kustnära, nordvästskånska markerna och vår förhoppning är att vi ska få se en del rovfåglar i form av örnar och vråkar. Ta varmt på dig och med dig. Och glöm inte kikaren, förstås! Det kan bli en minnesvärd dag. Start från Netto kl. 09⁰⁰. *Ansvarig* Björn Herrlund
- 5/2 Torsdag. Årsmöte.** I början av februari är det dags för föreningens summering av det gångna året i form av ett årsmöte. Därefter visar Pär Svensson bilder från den svenska fjällvärlden. Årsmötet börjar på Utbildningscentrum kl. 18³⁰. Bildvisningen tar vid bortåt 19-tiden. Fika utlovas. *Ansvarig* Styrelsen
- 22/2 Söndag. Vintervandring på Stensmyr.** Vi ställer kosan till ett av våra mer välkända mosskomplex. Hur ser det ut här under vintern? Har vi turen att få se någon orre eller tjäder? Var kan vi ta oss fram beroende på blöta eller kyla? Glöm inte varm klädsel, stövlar/högskaftade kängor och varm dryck. Samling vid Netto kl. 09⁰⁰. *Ansvarig* Janne Johansson
- 5/3 Torsdag. Fågellåten för nybörjare! Cirkelstart.** Ska vi gemensamt försöka lära oss de vanligaste fågellätena i vår? Blåmes, entita, gärdsmyg, taltrast, lövsångare och svarthätta är arter som vi alla träffar på i vår omgivning. Men hur låter de när de sjunger? Vi genomför denna vår en ny cirkel i ämnet *fågellåten*. Första träffen blir en inneträff. Ta med dig fågellitteratur. Centrumhuset kl. 19⁰⁰. *Ansvarig* Lennart Persson
- 14/3 Lördag. Familjedag.** Denna utflykt i vårt närområde vänder sig speciellt till barnfamiljer. Välkomna att i all enkelhet vara med och upptäcka naturen tillsammans med era barn! Vi ser vad våren har att bjuda. Ömma

kläder och stövlar eller kängor på fötterna är lämpligt. Medtag fika, ev. korv då möjlighet att grilla kommer att finnas. Samling vid Netto kl. 09³⁰. Avslutning vid middagstid. *Ansvariga* Birgit Svensson, Eva Persson

- 19/3 Torsdag. Skånes trollsländor, föredrag.** Magnus Billquist kommer att presentera resultatet av den omfattande trollsländeinventering som gjorts i det skånska landskapet. Dessutom kommer Patric Carlsson att ge bildbevis på artrikedomen på en rik lokal i Lärkeröd. Samarrangemang mellan kretsarna i nordvästskåne. Samåkning från Netto kl. 18¹⁰. Ängelholms stadsbibliotek kl. 19⁰⁰. Avgift 40 kr. *Ansvarig* Eva Persson
- 25/3 Onsdag. Skymningsvandring i Lärkesholm, grillning.** Kvällsljud i naturen. Vad hör man då det skymmer? Vad ser man? Häng med! Vi träffas vid Nettos parkering kl. 18⁰⁰. Ta med pannlampa/ficklampa, fika/korv. På slutet tänder vi en liten eld, grillar och fikar. *Ansvariga* Pär & Birgit Svensson 54475, pergitt@telia.com
- 28/3 Lördag. Sevärdheter i Kristianstadstrakten** med anknypning till natur/kultur - Vattenriket har mycket att erbjuda. Vi avslutar vid Pulken där det förhoppningsvis är utfodring av bortåt 5-6000 tranor kl. 18⁰⁰. Samling vid Netto kl. 13⁰⁰. Kikare/tubkikare, matsäck och varma kläder kan vara trevligt. *Ansvariga* Birgit & Pär Svensson, pergitt@telia.com, 0435-54475
- 12/4 Söndag. Vandring på Varshultamyren.** Vi ställer kosan till ett för oss mindre känt myrområde. Området är förhållandevis orört och hyser en mindre stam av både orre och tjäder. Myrkomplexet breder ut sig i både Perstorps och Klippans kommuner. Glöm inte stövlar och matsäck. Samling vid Netto kl. 07⁰⁰. *Ansvariga* Patric Carlsson & Janne Johansson
- 1-3/5 Fredag-söndag. Övernattningshelg i Store mosse nationalpark.** Den helg har vi tänkt att åter besöka det väldiga myrområdet uppe i Småland. Store mosse brukar beskrivas som den största orörda myrmarken söder om Lappland. Passa på tillfället att uppleva dess mäktighet och dess fågelliv. OBS! Du måste anmäla dig *senast* 15 januari. Se separat textruta på sidan 5! *Ansvariga* Eva Persson & Janne Johansson
- 10/5 Söndag. Fågelskådningens dag.** Aktiviteter med hemmafåglarna i centrum. Början av maj är ju något av en idealtid för den som fångslas av de många olika fågellätena ute i markerna. Fågelskådningens dag är ett arrangemang med Sveriges Ornitologiska Förening, SOF som initiativtagare. Fika, kikare. Samling vid Netto kl. 05⁰⁰. *Ansvarig* Björn Herrlund
- 19/5 Tisdag. Cykling i majkvällen.** I år har Lennarts cykelexkursion förlagts till maj månad. Exkursionsvägen är ännu höljd i dunkel, men åtskilliga fågelröster väntar på att avlyssnas. Så ta fram cykeln, pumpa däcken

och kom med. Samling vid Netto kl. 18⁰⁰. *Ansvarig* Lennart Persson

- 28/5 Torsdag. Spinneriet.** Denna naturmättade majkväll besöker vi Spinnerietområdet i Spång. I markerna närmast Pinnåns åfåra finns en ganska moss- och kärlväxtrik flora och samtidigt kan vi avlyssna områdets uppsättning av fåglar. Området är på flera sätt både vattenrikt och fuktighetsmättat varför stövlar nästan känns som ett måste. Samling vid Netto kl. 18⁰⁰. *Ansvariga* Zigge & Janne Johansson
- 5/6 Fredag. Naturnatt.** Under försommarnatten kan man få uppleva olika spännande fågelläten. I våra trakter kan det kanske vara ljudet från enkelbeckasinen, från vattenrallen eller kanske ännu mer säreget från nattskärran. Vi får se vad en kväll som denna kan ge oss i form av naturupplevelser. Glöm inte fika och stövlar! Samling vid Netto kl. 21⁰⁰. *Ansvarig* Björn Herrlund
- 14/6 Söndag. Vilda blommornas dag.** I år är det trettonde gången som detta samarrangemang kring vår växtvärld äger rum. Olika evenemang genomförs runt om i Norden och för vår del har vi tänkt att lägga några timmar ute i Stensmyrområdet. Vilka växter kan man strax innan midsommar påträffa på en intressant myr? Den som följer med får se. Stövlar, fika, flora. Samling vid Netto kl. 09⁰⁰. *Ansvarig* Zigge

Har du frågor? Kontakta då den som är ansvarig för respektive exkursion eller någon i styrelsen.

Store mosse och Kävsjön

den 1-3 maj

Store mosse med Kävsjön är ett rikt naturområde beläget strax norr om Värnamo. Här finns en av södra Sveriges *absolut bästa lokaler för spelande dvärgbeckasin*. Småspov och storspov hörs. Även gluttsnäppa, grönbena, och ljungpipare hör hemma här. Smålom liksom fiskgjuse och örnar ses allt som oftast.

Här finns natur i form av mossar, kärr, gungflyn, sjöar, ”urskogar” och sanddyner. Vi gör kortare och längre vandringar i stillsamt tempo.

Du erbjuds nu att teckna dig för en dubbelövernattning i stugan i Lövä. Primitiva förhållanden, visst, men med en underbart avstressande miljö inpå knutarna. Stugan rymmer 16 personer i 6- och 2-bäddsrum. Kostnad per natt ca 200-250 kr.

Anmälan *senast den 15 januari* till Janne, tel 0435/501 31 eller Eva, tel 070-830 14 27 eller via e-post: janne_ringarp@telia.com resp. evahenny@hotmail.se

Exkursioner

Hovs Hallar – lördagen den 18 oktober

I härliga höstfärger och fint ljus med en höstlig sol, som visade sig stundtals, vandrade vi fem naturvänner en rundtur i naturreservatet Hovs Hallar. Det vilda och karga, ibland lite farliga. Det gäller att se upp, eller ner!

Vi följde Skåneleden en bit västerut mot Torekov, längs med en gammal vångaväg kan tänka. Sen vek vi av ned mot havet och letade vår väg längs med strandlinjen. Skarvar som luftar sina vingar och ejdrar som guppar på vågorna skådade vi. Och plötsligt fick vi syn på något riktigt spännande. Tumlare i havet strax utanför där vi gick! Vi kunde räkna till tre samtidigt. Så graciöst de forcerade fram genom vattnet. När vi väl upptäckt dem såg vi dem av och till under hela vår vistelse.

Lunchen intogs under glatt samspråk. Därefter vidare framåt med försiktiga trippande steg bland all stenskravel. Med så imponerande bergiga vyer och så havsnära får man ofta stanna och ta sig en titt. Kanske fotografera lite. Vi letade vår väg. Ibland riktigt havsnära och ibland lite mer in i snår och buskage. Vi fann en stig som tog höjd och efter en del stånkande och pustande var vi uppe på de övre betesängarna där vi satte oss för en eftermiddagskopp innan hemresan. Då kom det en fiskgjuse flygande över havslinjen. Letandes efter fisk smög den över vattenytan och efter en stund ser vi den återvända med en trolig fisk i klorna.

En härlig utedag till ända.

Text: *Birgit Svensson*, Foto: *Pär Svensson*

Vandring runt Vita sjö – lördagen den 18 november

Tio personer mötte upp för vandring runt sjön. Med start vid badplatsen, där vi studerade borstsäv och syltåg innan vi fortsatte medurs. Markerna söder om sjön har inte betats på ett tag, men i år har man tagit tillvara gräset som ensilage. De stora ”traktoräggen” hade undersökts av älg som bitit sönder plasten för att komma åt innanmätet. Tydliga spår av vildsvin sågs också. Uppmärksamman blev en sparvuggla i en avlägsen gran-topp, men också en häger ute på en liten holme i sjön.

Häger

Foto: Lars Schale

Vid Krångelbygget sågs torpspirea, hylle, rödplister, backblåklocka, grässtjärnblomma och duvnäva, några i blom. En råget sågs springa mot skogsbrynet.

Fikat intogs vid piren på sjöns nordvästra sida. På vägen förbi stugorna studerades, lundbräcken skogssallat, rödek, stagg med mera. I övrigt var det stannfåglar som sågs och hördes; entita, nötväcka, pilfink, nötskrika, bergfink, bofink, gröngöling, koltrast och talgoxe. Möjligen hördes även mindre hackspett, korp och stjärtmes. Ingen såg eller hörde allt, men alla såg eller hörde något, så alla deltagare fick nya upplevelser för dagen.

Zigge

Inbjudan

Våra exkursioner erbjuder ett lättsamt sätt att komma ut och lära känna vår natur. I ett behagligt tempo och tillsammans med likasinnade upplever vi vår kommun och lär känna olika naturtyper under skilda årstider. Det finns alltid något att uppleva och upptäcka.

Alla är välkomna och inga förkunskaper eller anmälningar krävs, endast lämplig klädsel och matsäck behövs. Läs vårt program i tidningen eller på vår hemsida!

Höstens fågelobsar

(16/8-15/11)

För första gången på decennier har det setts en vit stork i Örkel-ljunga! En annan märklig obs är den trötta (?) vattenrall som påträffades vid Preem-macken i oktober. Speciellt är väl också de 16 kustpipare som sträckte förbi Harbäckshult.

Lommar / doppingar / pelikanfåglar / storkar / andfåglar

Smålom - 8 ad, 1 1K Värnsjön 16/9 (BH), 1 ex 1K Värnsjön 12/10 (BH). Är det årets förnygring i sjön som ligger kvar? **Skäggdopping** - 3 ex Värnsjön 2/11 (BH). **Vit stork** - 1 ex Ö-a 14/11 (TD). Första obsen på ett 10-tal år! **Sångsvan** - 1 par med ungar Källstorp Lärkesholm 29/9 (LP, MPe). **Sädgås** - 140 ex str Ekorrstigen Ö-a 10/10 (BH), 52 ex str flygplatsen Fagerhult 11/10 (SN), 65 ex str Ö-a 31/10 (BH). **Vitkindad gås** - 150 ex str Ö Ringarp 1/10 (JJ), 325 ex str Trulsabygget/S Össjö 5/10 (KAJ). **Brunand** - 5 ex Värnsjön 2/11 (BH), 4 ex Värnsjön 11/11 (LP). **Vigg** - 25 ex Värnsjön 2/11 (BH). **Knipa** - Ca 35 ex Värnsjön 2/11 (BH). Stort antal när det gäller knipa. **Storskrake** - 4 honf. Värnsjön 22/8 (SN), 3 honf. bergbrottet Ekholm 11/9 (LP), 80 ex Värnsjön 2/11 (BH), 109 ex Värnsjön 11/11 (LP). Observationerna i augusti är troligen resultat av en häckning i sjön.

Vattenrall. Foto: Ference Persson

Rovfåglar / hönsfåglar / tran- och rallfåglar

Bivråk - 1 ex str Ö Ringarp 23/8 (JJ, JA), 6 ex str S Össjö 24/8 (BH), 9 ex str Smedhultamossen 26/8 (JJ, JA). **Havsörn** - 1 ex förbiflyg Ö Ringarp runt månadskiftet okt/nov (JA). **Blå kärrhök** - 1 ex honf. och 1 ex hane Flinka sjö 28/9 (EPE, JJ), 1 ex hane S Össjö 4/10 (KAJ), 1 ex hane Jännaholm (KJo), 1 ex hane S Össjö 2/11 (KAJ). **Duvhök** - 1 ex Linhultet 17/10 (JO), 1 ex S Össjö 18/10 (KAJ). **Kungsörn** - 1 ex S Össjö 24/8 (BH), 1 ex Sköndal Åsljunga 1/10 (BH). **Fiskgjuse** - 1 ex Lärkesholmssjön 22/8 (BH). **Tornfalk** - Från augusti observerad på följande lokaler: S Össjö, Ö Flinka, Harbäckshult, Lönsjöholm, Trulsabygget, 1 ex på alla lokaler. **Stenfalk** - 1 ex Sjöhultet 31/10 (PEi). **Lärkfalk** - 1 ex S Össjö 23/8 (KAJ), 1 ex str Harbäckshult 23/8 (PC), 1 ex str Värnsjö 7/9 (BH). **Orre** - 1 tupp Flåssmyr 5/10 (BLE, IL). **Tjäder** - 1 tupp Bärnalt 21/8 (JE). **Vattenrall** - 1 ex Preem 18/10 (LS). Fågeln hade "landat" vid macken och suttit där ett antal timmar. Fågeln hämtades upp och släpptes i vassen vid Hjelmsjöstrand.

Trana - Första flocken mot S, 7 ex Höjaholm 26/8 (JL), största flocken i höst, 200 ex str Ö-a 14/10 (BH).

Vadarfåglar / måsfåglar / ugglor

Kustpipare - 16 ex str Harbäckshult 23/8 (PC), 4 ex str flygplatsen Sk. Fagerhult 24/8 (SN), 11 ex str Ö-a 25/8 (BH). **Tofsvipa** - Höstobsar; 1 ex Ringbo Gård 19/8 (LP), 1 ex Ö Tockarp 24/8 (BH). **Morkulla** - 1 ex Örnalt 10/10 (KAJ), 1 ex Industrigratan Ö-a 29/10 (ThS). **Rödbena** - 1 ex Höjaholm 28/8 (LS). **Gråtrut** - Höstbesök, 2 ex Värnsjön 12/10 (BH). **Sparvuggla** - 1 ex Vitasjö 8/11 (ÖN).

Seglarfåglar / praktfåglar / hackspettar

Tornseglare - Sista obsarna; 1 ex Grytåsa 19/8 (BH), 2 ex V Spång 22/8 (LP). **Kungsfiskare** - 1 ex Hjelmsjön 13/8 (JJ), 2 ex Hjelmsjön 5/10 (PA, ÅB). **Mindre hackspett** - 1 ex Lillsjön Lärkesholm 16/9 (PC).

Tättingar

Sparvuggla. Foto: Patric Carlsson

Trädlärka - 1 ex str Långalts myr 23/10 (PC). **Gulärta (sydlig)** - Enstaka ex obsade som rastande/sträckande under augusti-september, som mest 10 ex flygplatsen Fagerhult 22/8 (SN). **Sädesärta** - 1 ex Trottorp 18/10 (KAJ). **Stenskvätta** - Sparsam som häckfågel i kommunen, men sedd som rastfågel på många lokaler: Ljungaskog, V Flinka, flygplatsen Fagerhult, Värnsjö, Sällerås, Sjärneholm, Grytåsa och Ekholm. Sista obsen, 2 ex Ljungaskog 4/10 (LP). **Rödvingetrast** - 4 ex str Ekorrstigen 5/10 (BH). Första höstobsen. **Dubbeltrast** - 17 ex flygplatsen Fagerhult 11/10 (SN). Stor grupp när det gäller denna art. **Svarthätta** - 1 ex Ekorrstigen Ö-a 4/10 (BH), 1 ex Gamla Hallandsvägen Ö-a 8/10 (LP), 1 ex Ekorrstigen Ö-a 10/10 (BH). **Mindre flugsnappare** - 2 ex Onsen 7/9 (JE, LE). Första höstobsen i kommunen. **Törnskata** - 1 ex Harbäckshult 23/8 (PC). **Varfågel** - 1 ex Jännaholm 6/10 (KAJ), 1 ex Linhultet 17/10 (JO), 1 ex Jännaholm 1/11 (KAJ). **Nötkråka** - 1 ex förbiflyg Ö-a 12/9 (SN). **Svart kråka** - 1 ex flygplatsen Fagerhult 19/9 (SN). **Stare** - 3 ex Ryttmästaregatan Ö-a 23/9 (JO), 1 ex str flygplatsen Fagerhult 11/10 (SN). **Gråsparv** - 7 ex V Spång 22/8 (LP). **Steglits** - 1 ex förbiflyg. Värnsjön 2/11 (BH). **Gråsiska** - 1 ex förbiflyg. Lärkesholm 8/9 (JJ), 1 ex förbiflyg. Värnsjön 2/11 (BH). **Bändelkorsnäbb** - 2 ex Ö Ringarp 3/9 (JA, JJ), 2 ex förbiflyg. V Ringarp 4/9 (BH), 1 ex förbiflyg. V Ringarp 11/9 (BH), 1 ex förbiflyg. Ekholm 2/11 (BH). **Mindre korsnäbb** - Största flocken, 19 ex förbiflyg. V Ringarp 11/9 (BH).

Förklaringar

Lokaler skrivna i *kursiv* stil ligger strax utanför kommungränsen, t ex *Rössjön* och *Sjöaltssjön*. (ad=vuxen, hä=häckning, juv=ungfågel, k=kull, 1k=fjölårsunge, pull=nykläckt unge, sj=sjungande, str=stäckande).

Vi tackar alla som rapporterat in sina observationer. Inkomna observationen ligger till grund för sammanställning och status på Örkelljunga kommuns fågelarter; då, nu och för framtiden.

Uppgiftslämnare

BH	Björn Herrlund	LP	Lennart Persson
BLe	Barbara Leibiger	LS	Leif Sigbo
EPe	Eva Persson	MPe	Margit Persson
IL	Ingo Leibiger	PA	Peter Axelsson
JA	Jörgen Andersson	PC	Patric Carlsson
JE	Jan Ekedahl	PEi	Per Eisele
JJ	Janne Johansson	SN	Seth Nilsson
JL	Jesper Linell	TD	Thomas Daleke
JO	John Olandersson	ThS	Thomas Svanberg
KAJ	Kurt Arne Johansson	ÅB	Åsa Brännborn
KJo	Kristoffer Johansson	ÖN	ÖN-Exkursion
LE	Lotta Ekedahl		

Har du något att rapportera? Gör det gärna på vår hemsida!

Alcedo vill ha hjälp av **dig** att samla in uppgifter om fågelobservationer inom kommunens gränser. Vi vill ha observationer av ovanliga fågelarter för vår kommun, alla arter utanför den tid de normalt förekommer i landskapet, större sträckförekomst, anmärkningsvärt stora flockar, intressanta häckningar, återfynd av ringmärkta fåglar, tidiga vårobsar, sena obsar på hösten eller observationer som du tycker är särskilt notabla. Alla rapporter arkiveras för framtida behov.

Senaste inrapportering före nästa tryckning av Alcedo: 15 april.

Rapportera dina obsar på vår hemsida www.orkelljunganatur.se eller via Svalan www.artportalen.se/birds/

Björn Herrlund

När det värdelösa blir värdefullt

Jag tar ett rejält kliv över diket och kommer torrskodd över till andra sidan. Hittar en stig som leder mig genom skogen. Efter ett tag glesar det ut, blir ljusare.

Passerar tallar som efterhand blir allt mindre och krummare. En spillkråka drar iväg med en drill och avslutar med ett skrik. Terrängen börjar bli knölig att ta sig fram i och stigen jag från början följde blev allt mer otydlig och nu är den helt borta. Jag stannar till. Det är tyst och jag känner pulsen. Jag tvekar en stund om jag skall fortsätta. Sista

sträckan var ansträngande med djupa vattenhål som effektiva hinder och tuvorna var svajiga att balansera fram på.

Men jag fortsätter och hittar snart ett nytt sätt att ta mig fram. Jag hoppar, stannar tvärt, söker nästa tuva, undviker de mest vattensjuka områdena. Känner mig exalterad. Ibland får jag vända om för att hitta en möjlig passage som tar mig dit jag vill komma.

Och så plötsligt är jag ute på mossen. Jag höjer blicken. Hittills har jag varit fokuserad på mina steg, inte tittat upp eller tänkt på var jag är. Nu först ser jag landskapet i sin helhet. Det är tyst sånär som det svaga suset från vinden som drar genom tallarna bakom mig. Det är kallt. Det ligger rimfrost här och var. Växtligheten har sedan länge vissnat ned.

En känsla av ro kommer över mig och jag grips av vördnad. Jag står på marker som förblivit opåverkad av människan, en obruten mosse. Tidsperspektivet skenar och

tidlösheten blir märkbar, går att ta på. Jag lufsar sakta vidare men stannar igen. Sätter mig ned vid en meterhög tall där marken känns någorlunda torr. Tänker att jag inte behöver gå längre ut än så här. Det jag ser härifrån räcker; det är ingen stor mosse, men vyn är ändå storslagen.

Plockar fram det medhavda kaffet och en smörgås. Blickar ut över detta, egentligen ganska intetsägande naturlandskap. Ingen färg mer än barrskogens svaga grönska som löper runt mig, om man inte räknar in mossens egen karaktäristiskt bruna nyans. Men synen tilltalar mig på ett sätt som få andra naturtyper gör. Det jag ser pockar inte på, behöver inte förstås, kräver inget tillbaka. Det ger en lågmäld stimulans som känns behaglig. Jag förnimmar en delaktighet i naturen som sällan bjuds, nästan som att mossen ser mig; Jag är här några minuter i dess mångtusenåriga historia. Det är förstås bara känslor. Men var annars kan vi idag finna marker som bara finns för sin egen skull i tätbebyggda områden som våra? En myr må vara värdelös ur många aspekter, men just nu upplever jag något som är omistligt, om än bara för mig själv.

Jag sitter stilla ett bra tag innan jag samlar ihop mina saker och går tillbaka. Går sakta in bland tallarna jag tidigare passerat men knappt noterade. Nu stannar jag upp och ser

hur vackert allt är. Några mindre fåglar flyger kvickt runt och samlar mat. Plötsligt ser jag en tofsmes bara ett par meter ifrån mig. Vi får ögonkontakt och den dröjer kvar en kort stund innan den drar vidare till nästa krona och ivrigt fortsätter att letar efter något ätbart. Jag följer den tills bara en liten prick syns och till sist är den helt utom synhåll för mig.

Jag känner mig upprymd och går vidare. Efter en stund tar jag åter klivet över diket och vandrar fridfullt tillbaka till civilisationen.

Pär Svensson

Myren berättar

Lite vildmark, farlig och otillgänglig. Jägarens tillhåll på hösten, kanske fågelskådarens på våren. Myggornas, knottens och flugornas på sommaren. Varför är vi så få som ställer våra steg ut till myren under vintern. Säg det?

I slutet av 1990-talet berättade **Gunne Johansson i Tockarp** om sitt passionerade förhållande till Myren. Det var Långalts myr som han helt kort benämnde så. Han njöt

Tall på Långalts myr. Foto: Perry Vigelsbo

av sin möjlighet ”att bara kunna gå ut på Myren och under en lång stund stå och beundra en fågel eller kanske grundligt studera en vriden, egendomlig liten tall. Vilka konstverk man då kunde upptäcka.”

Gunne minns hur annorlunda både orr- och tjäderstammen var under 1940- och 50-talen. Orrspel med drygt 20-talet tuppar kunde påträffas vid Smedhultamossen och spelet vid södra delen av Långalts myr låg inte långt efter. På den tiden, alltså. Och grannen Helge Birgersson kunde på höstarna ibland räkna in 20-30 tjädrar sittande bland nekarna i sädestravarna.

Sune Sturesson i Yxenhult är en annan naturvän och jägare med starka känslor för mossarna och deras värld. Liksom Gunne har Sune många minnen förknippade med våra skogshönsarter tjädern och orren. Flera gånger har jag hört honom återge när han

i unga år, kanske var det 1940, fick uppleva när ”*hundraåls fåglar*” av både tjäder och orre sent på året kunde ses kalasa på den säd som satts upp på krakar på en åker nära länsgränsen. ”*Det var svart var man än titta!*” berättade Sune.

Långalts myr kom till stora delar att förbli oexploaterad sett ur torvbrytningssynvinkel. Flåssmyr har som bekant en helt annan historia. Inte minst bröts här torv i anslutning till de två världskriegen. Under första kriget användes sex olika torvmaskiner i framtagningen av brännrot. När ett nytt världskrig inträdde köpte sockerbolaget upp mossen. Man dikade i stor skala och fräste sen upp och förvandlade torven till pulverform. Än idag bryts torv på Flåssmyr, men numera säljs den som jordförbättring.

Människors upplevelse och värdesättande av myren (eller mossen) varierar givetvis med ens bakgrund. Många människor fick t.ex. under den mer ”primitiva” torvbrytningens dagar arbete ute på torvmossen under senhösten och sommaren. Här skulle det skäras fram likstora torvbitar, här skulle det vändas, torkas. Var man istället inbiten jägare blev besöken ut till myren istället förlagda till hösten. Älg och rådjur blev allt eftersom 1900-talet framskred allt vanligare, medan en motsatt trend visade sig för orren och tjädern. För andra landsbygdsbor kom kanske istället förekomsten av hjortron, blåbär och lingon att göra delar av dessa markområden extra värdefulla.

Här nedan ger jag vidare några egna reflektioner och upplevelser av myrmarken och dess inslag av orrar och tjädrar.

Orrmorgnar och tjäderkvällar

Orrkamp på Smörmyr. Foto: Patric Carlsson

Minnena från orrspelen nere i Smörmyrområdets myrkomplex är legio. Jag lockades med av min äldre broder redan under 1960-talet. I en trång liten koja satt man och

småfrös. Men vad gjorde det, på mossåkern utanför tultade ståtliga orrtuppar fram, intensiva strider, starkt kutter. 1974 sågs vid något tillfälle hela 18 tuppar på arenan, men vanligtvis låg antalet kring åtta, tio tuppar. Det var pålitliga fåglar, orrarna. Ljudet från ett gäng inflygande orrsilhuetter hördes som ett svagt schwissande när de svarta fåglarna passerade kojan och snabbt tog mark på vallåkern intill. Några timmar senare är deras morgonpass avklarat, dagens rituella revirstrid. Varje morgon återkommer i stort sett alla kombattanerna. Under den s.k. hönveckan i andra delen av april ökar

Tjäderns tuvullsspilling. Foto: Perry Vigelsbo

intensiteten och varaktigheten ytterligare. Nu vill ingen missa att vara med. Vilket skådespel! Svartblå rullande klot, vita solfjädrar, knallröda ögonbryn.

Den första kojan låg i Örahult, en ny byggdes upp på andra sidan mossåkern, i Varshult. På 2000-talet tillkom dagens koja, i en ny kant av åkern, nu vänd mot torvbrytningsområdet. Minnena fortsätter att ramla in. Alltid nattvandring i mörker och i skenet av en ficklampa. Huttrandet innan orrarna schwissade in, kanske hoandet från en kattuggla eller pärluggla. En gång hördes obestämbara läten från en björktopp intill åkern. Det var en varfågel som bokstaverade sig fram. En storspov kom de första decennierna av mitt orrsådarliv ofta på besök. Kunde komma inflygandes med avgivandet av sitt säregna, drillande läte. Andra upplevelser var de återkommande rävbesöken, någon gång en grävling, ett par gånger den ståtliga kronhjorten som under flertalet år hade sitt tillhåll i grannskapet.

Den stämningsrika orrleken är väl värd dessa uppoffringar, de tidiga morgontimmarna. Orrlekens kutter i både gryningsmörkret, soluppgången och i morgonljuset. Kanske kom höken jagande förbi och snabbt förvandlade arenan till en orrfri sådan. Någon timme senare kanske stridstupporna åter föll ner från himlen. Stannade man kvar ännu längre i sin koja fick man uppleva hur spelet till slut avtog helt, hur man kunde se tupparna sitta stilla eller gå runt och småplocka.

I tonåren sågs enstaka tjädrar som skrämde upp mot Grisavad till. Eller kanske under en skogsvandring ner till Flugeshö. Annars var det magert med tjädermötena. I början på 1980-talet brukade jag på avstånd lyssna till en ensamspelande tupp uppe i Trotta-torp, på Orrhanamossen. Jag såg den aldrig, jag bara njöt av att höra spelräckorna rulla fram i gryningstimman.

Spelgalen tjädertupp. Foto: Perry Vigelsbo

Våren 2002 skulle så tjädern inventeras i hela kommunen. Hur man nu gör det. En återkommande taktik var att dra runt i mossarnas kantskogar och leta efter tjäderskit. I dessa tallbeväxta marker växer det ofta rikligt med tuvull. När dessa blommar under mars, april blir de särskilt begärliga för en under vintern svältfödd tjäder. Så om tjädern finns i området så hittar man under denna tid också med säkerhet den säregna tuvullspillningen. En fluffig, knubbig spillningskorv. Om man bara har ögonen öppna, om man tar sig tid. Man kan också studera själva tuvullstuvorna. Det brukar inte vara svårt att hitta tuvor där en stor andel av de uppstickande blommhuvudena har blivit avknipsade. Visst smakar tuvullsblom godis, ett näringsrikt tjädergodis!

Oftast skrämde man varken upp tjädertupp eller tjäderhöna vid dessa vandringar, men undantagen bekräftade regeln. Braket som näst intill skrämde livet ur en. Tjädrar som istället för att fly på betryggande avstånd så smått försöker gömma sig. Men plötsligt blir avståndet för kort, fågeln lyfter tungt iväg med piskande vingslag. Är det bara människan som blir rädd?

Ett spännande inslag i inventerandet var kvällsbesöken vid förmodade lekplatser. En stund innan solnedgången satte man sig på plats en bit på håll, lite diskret. Väntan i tjäderskogens skymningsmörker. Några taltrastar, en rödhake sirlar med fina tonräckor. Och så ögonblicket när ett alltid lika väntat som oväntat vingbrak förkunnar att en tjädertupp flugit in till sitt natträd. Det händer att några avgrundsläten bryter av i natten. Det sägs att tjädern skär näbb. Kanske kan man ha turen att i silhuett infånga storfågeln. Har man riktig tur kan man ur skymningsmörkret få höra hela spelstrofer rulla ut i omgivningen. Trollbindande.

En kväll skulle jag kolla av om det fanns en tjäder som hade nattplats på en tallmyr en dryg kilometer bort från en mer känd lekplats vid den ”stora myren”. I god tid satte jag mig på den skogsbeklädda fastmarksholmen. Kvällssångarna sjöng som vanligt in kvällen. Det var koltrasten, taltrasten, rödhaken. Jag tog min kaffekopp smått i smyg. Det blev allt mörkare skymning. Jo, en tupp flög in. Den började spela, den var envis i sitt spelande. Jag njöt av närheten. Det var som om lätena blev än starkare ju mer mörkret slöt sig. Efter bortåt tjugominuters kvällsspel var jag tvungen att dra mig. Hur skulle detta gå? I en båge rörde jag mig runt den spelande tuppen. Jag såg inget, ingen spelande tupp. Den måste ha sett mig! Den brydde sig dock föga. Och på allt längre avstånd hördes tjäderklunken försvinna bort i kvällsmörkret.

Janne Johansson

Myr eller mosse?

En myr är en våtmark där tillgången till syre i marken är begränsad. Detta medför att döda växtdelar och annat organiskt material inte förmultnar helt utan omvandlas till torv. Myrarna indelas grovt i kärr och mossar med hänsyn till deras hydrologi. Kärret får sitt vatten i huvudsak från grund- och markvatten från omgivningen. Vattnets näringsinnehåll och kalkhalt varierar därför starkt beroende på berggrund och omgivande jordlager. Kärren indelas därför i olika typer från fattigkärr med ett pH-värde ner till 4,5 och till extremrikkärr med ett pH-värde upp emot 8,0. Det flesta kärren i våra trakter hör till den första kategorin med signalarter som tuvull, vattenklöver, ängsull, flaskstarr, taggstarr och kärrviol. I Ljungaskog, Nissakäll och Spångabygget finns kärr som kan betecknas övergångsrikkärr med signalarter som gräsull, snip, tagelsäv, tätört och ängsstarr. Kärrtorven består till stor del av olika starrarter.

Mossen däremot får sitt vatten nästan enbart genom nederbörden. Många mossar har sitt ursprung i en igenväxande sjö. I huvudsak är det olika arter av vitmossa som bildar torven. Högmossen är ett slags slutstadium där torvbildningen skapat ett välvt mosseplan som ytterligare ökar beroendet av nederbördsvatten.

I landskapet görs inte denna distinktion mellan myr och mosse. I vår kommun finns således såväl Årröds mosse, Fjärhanamossen och Smedhultamossen som Långalts myr, Svenskemyr och Fäjemyr. Samtliga är dock mossar enligt definitionen ovan.

Zigge

Dagfjärilar på våra myrmarker

Dagfjärilar tillhör den stora insektsordningen *Lepidoptera* som fritt översatt betyder ”fjällvingar”, vilket kommer av att fjärilar är täckta med fjäll inte bara på vingarna utan även på stora delar av övriga kroppen. I Sverige räknar man idag med att det finns ca 2800 olika arter fjärilar. Flertalet är små och övervägande delen är aktiva under natten. Gruppen dagfjärilar är relativt sparsamt representerad i Sverige med endast ca 113 arter som fortplantar sig inom landets gränser. Inom Örke lljunga kommun kan man skåda ett knappt 50-tal av dessa bevingade skönheter.

Dagfjärilar är beroende av värme och god tillgång på nektarresurser och förekommer därför i de flesta miljöer som är mer eller mindre öppna och rika på blomväxter. Först

Makaonfjärilen förekommer fortfarande i Örke lljunga kommun.

Foto: Perry Vigelsbo

och främst tänker man kanske på biotoper i kulturlandskapet som naturliga ängs- och hagmarker, där det ofta finns en stor artrikedom av fjärilar. Men även miljöer där träd inte kunnat etablera sig för att marken är för torr eller för blöt hyser en del dagfjärilar. Exempel på sådana miljöer är olika myrmarker, där träd inte kunnat växa för att marken är för blöt. På myrar bildas ofta ett soligt och varmt mikroklimat, särskilt när den öppna myren är omgiven av skog. Här finns också olika värdväxter som ljung, odon, kärrviol och tranbär. På myrmarkerna hittar man därför ett antal dagfjärilar som är aktiva under försommaren och början av högsommaren.

Makaonfjäril (*Papilio machaon*)

Makaonfjärilen trivs i många olika blomrika miljöer, bl.a mossar, strandnära kärr och klippiga, kustnära områden. Den flyger över stora områden och besöker blommor i alla möjliga miljöer. I slutet av maj och början av juni uppsöker den gärna tjärblomster och trädgårdens syrener. Arten har oftast låg populationstäthet och man ser sällan mer än en fjäril per dag. Flygtiden varar från slutet av maj till början av juli. Honorna lägger sina ägg enstaka på bladen av larvens värdväxter som är olika flockblomstriga arter, i inlandet främst kärrsilja men även strätta m.fl. används. I Örke lljunga kommun har fjärilen setts vid några enstaka tillfällen under de senaste åren, bl a vid Lärkesholms-sjön och i Sönder-Össjö.

Svavelgul höfjäril (*Colias palaeno*)

På Stensmyr sågs i början av högsommaren två exemplar av svavelgul höfjäril. Denna vackra fjäril är tämligen allmän i stora delar av Sverige, men ganska sällsynt i Skåne. Fjärilen hör hemma på näringsfattiga myrmarker i skogstrakter och har odon som värdväxt. Svavelgul höfjäril är dock en mycket stark och snabb flygare som kan besöka blommor långt utanför myren. Arten finns troligen på flera av de stora, öppna myrmarkerna i Örke lljunga.

Ljungblåvinge (*Plebejus argus*) och hedblåvinge (*P. idas*)

Ett par till utseendet lika blåvingar kan skådas på traktens myrmarker. På mossar med ljung flyger rikligt med ljungblåvinge och även en del hedblåvinge. Ljungblåvingen är en av landets vanligaste blåvingearter på magra marker och den återfinns på ett stort antal biotoper. Flygtiden varar från slutet av juni till slutet av augusti. Dess larver lever kanske främst på ljung men även på bl.a. odon, baktimjan och käringtand. Larven har mycket nära relation med myror och honan lägger gärna äggen intill myrbon.

Hane av ljungblåvinge på färgmåra. Den svarta ytterkanten på framvingen är bred och har en diffus avgränsning mot det blå. Hedblåvingen hittas också i vitt skilda miljöer på mager mark och den flyger ofta tillsammans med ljungblåvingen. Flygtiden varar från slutet av juni till slutet av augusti och värdväxter är

Parning ljungblåvinge, hona överst

Hane av hedblåvinge
Foto: Perry Vigelsbo

Hona av violett blåvinge
Foto: Thomas Wallin

Ljungblåvinge. Foto: Perry Vigelsbo

bl.a. ljung och odon. Även hedblåvingens larver har en nära relation med myror som lockas av deras frestande utsöndring.

Att i fält skilja på dessa båda arter skapar mycket huvudbry för fjärlsskådaren, om man nu till varje pris vill artbestämma varje individ. Det kanske bästa kännetecknet är att ljungblåvingens hane på framvingen har en bred svart ytterkant med en diffus avgränsning mot det blå. Hedblåvingens hane har däremot en smal och skarpt avgränsad svart ytterkant på framvingen.

Violett blåvinge (*Plebejus optilete*)

En tredje blåvinge som tillhör myrmarkernas fjärlsfauna i södra Sverige är den violetta blåvingen. Fjärilen är tämligen allmän och påträffas i fattigkärr, på torvmossar och andra myrmarker. Flygtiden varar från tredje veckan i juni till en bit in i augusti. Larvens värdväxter är rosling, tranbär, odon och lingon.

Pärlemorfjärilar

Fyra mindre pärlemorfjärilar kan man träffa på i slutet av juni vid ett besök på olika myrmarker i trakten. Dessa är vid ett första påseende tämligen lika och är ganska knepiga att skilja åt i fält. Det behövs ofta ett visst tålamod såvida man inte har tillgång till en bra fjärlshåv.

Prydlig pärlemorfjäril (*Boloria euphrosyne*) är tämligen allmän och förekommer i många olika blomrika, öppna miljöer, bl.a. torvmossar och gläntor i skogsmark men även torrängar och hedmarker. I södra Sverige börjar arten flyga redan mot slutet av maj och håller på till början av juli. Värdväxter är olika violer och på torvmossar troligen odon.

Brunfläckig pärlemorfjäril
Foto: Jörgen Andersson

ig pärlemorfjäril ses sällan ute på mossen, men är vanlig i blomrika kärrmarker. Värdväxter är olika violer, främst kärrviol och skogsviol.

Älggräspärlemorfjärilen (*Brethis ino*) förekommer tämligen allmänt på fuktiga ängar med värdväxten älggräs, men ses även på kärrmarker och i kanten av högmossar. I södra Sverige börjar kläckningen från tredje veckan i juni och fjärilen flyger sedan hela juli och en bit in i augusti.

Den fjärde mindre pärlemorfjärilen på myrmarker är myrpärlemorfjäril (*Boloria aquilonaris*) som man hittar på blomsterrika öppna mossar och kärr. I södra Sverige flyger fjärilen från mitten av juni till slutet av juli. Arten är en flitig blombesökare och är

Myrpärlemorfjäril. Foto: Jörgen Andersson

särskilt förtjust i kräklöver som den ofta ses suga nektar ifrån. Värdväxt är främst tranbär men även rosling används. Arten finns sannolikt på flera ställen i Örkelljunga, bl.a. på ängen vid Spångabygget och i ett kärr intill Lärkesholmssjön.

Starrgräsfjäril (*Coenonympha tullia*)

Ytterligare en dagfjäril som hör myrmarkerna till är starrgräsfjärilen. Den trivs på blomrika torvmossar och kärr där det växer tuvull, ängsull och olika arter starr som är larvens viktigaste värdväxter. Flygtiden varar i södra Sverige från slutet av juni och fram till början av augusti. Starrgräsfjärilen är mycket lokaltrogen och lämnar inte sin hemmiljö för att upptäcka blomrika marker. Arten kan skådas på bl.a. Stensmyr i början av juli månad.

Att besöka traktens myrmarker några varma och soliga dagar i juni och början av juli kan vara mödan väl värd och erbjuda många vackra och intressanta iakttagelser. Skulle ni råka möta en makaonfjäril, en svavelgul höfjäril eller någon annan spännande fjäril får ni gärna höra av er.

Jörgen Andersson

Trollsländor på myr och mosse

Under sex år, 2009 – 2014, har Skåne inventerats på sin trollsländefauna. Precis som vid atlasinventeringen av fåglar har detta gjorts i 5x5 km-rutor. Jag har haft ansvar eller delansvar för sex rutor varav hälften i Örkelljunga kommun och hälften i Ängelholms kommun. Jag har dessutom inventerat i ytterligare fyra rutor där någon annan stått som ansvarig. Mycket av arbetet har gjorts tillsammans med Nikolaj Winther Johannsen och 2014 också en del med Gunilla Szabo Hansson.

Den sista sommaren besökte vi en hel del myrar i rutorna och inte minst i Örkelljunga där det bl.a. blev flera besök på Hålerydsmossen, Långalts myr och Svinabromyren. Jag tänker här redogöra lite kort för framför allt två arter trollsländor som är knutna till myrar, mossar.

Djurasjön

Myrar är spännande och intressanta våtmarker för den trollsländointresserade. Tidigt på säsongen kan det flyga hundratals myrtrollsländor (*Leucorrhinia dubia*) och en solig sensommar dag möts man av både ängstrollsländor och flera arter mosaiksländor. Några få arter är helt knutna till denna biotop. Gungflymosaikslända (*Aeshna subarctica*) och mindre glanstrollslända (*Somatochlora arctica*) finner man i princip inte i andra miljöer. Myrtrollslända och starrmosaikslända (*Aeshna juncea*) är också mer eller mindre bundna till myrområden, men kan även ses vid dammar i skogsmark.

Gungflymosaiksländan upptäcktes inte i Europa förrän 1927. Anledningen till det antas vara dess likhet med starrmosaiksländan och helt enkelt det faktum att man

finner den i ganska svårtillgängliga och riktigt blöta områden på myrar. Mossgylar omgivna av gungfly, gamla vattenfyllda torvgravar etc. Vi har hittat arten på flera lokaler i Rössjöholmsområdet och på Hallandsåsen, men trots flitigt letande på framför allt Långalts myr har jag inte sett den i Örkelljunga kommun. Arten är dock noterad av andra vid bl.a. Lingasjön, öster om Eket, och på Stensmyr. På Långalts myr kan det flyga hundratals mosaiksländor i augusti-september, men det är starrmosaiksländan som dominerar. Höstmosaikslända (*Aeshna mixta*) och brun mosaikslända (*A. grandis*) ses i mindre antal. Jag håller det för troligt att gungflymosaiksländan ändå finns på Långalts myr.

Mindre glanstrollslända

Tidigare år har jag framför allt haft gungflymosaikslända vid torvgravarna på Fåratångsmossen söder om Västersjön, men i somras upptäckte vi den fina Djurasjön uppe på Hallandsåsen. En liten, nästan helt rund mossgyl, omgiven av gungfly. På denna lokal dominerade ibland gungflymosaiksländan över starrmosaiksländan och vi hittade även flera förvandlingar och exuvier (det tomma skalet efter en hudömsning). Dessutom såg jag gungflymosaikslända där så sent som den 11 oktober, hela åtta dagar senare än det tidigare höstrekordet.

Mindre glanstrollslända har visat sig vara något vanligare i norra Skåne än vad man trodde när inventeringen startade. När vi såg den första gången, i Nikolajs trädgård, för 3,5 år sedan så fanns den bara noterad på mycket få lokaler i Skåne, men på senare år har det visat sig att den går att finna på flera mossar. Efter att en annan dansk trollsländeskådare, Erand Refling Nielsen, hittade den i kanten av Ugglemossen söder om Västersjön i slutet av juni fick jag känslan för den exakta biotopen och vi började söka efter den på Långalts myr. Det började med att vi noterade enstaka exemplar, men den 28 juli kunde jag räkna åtminstone ett 20-tal på ett litet område på södra sidan av myren. Rimligen fanns det hundratals individer där vid detta tillfälle. Andra lokaler där arten noterats de senaste två åren, bl.a. av Nikolaj, är Stensmyr, Lingasjön och Attarpsmyren.

Mindre glanstrollslända klarar torrare miljöer än gungflymosaiksländan. Det räcker med mossehöljor för larverna. De mer eller mindre kryper omkring i vitmossan. Bästa miljön verkar dock vara de öppna och lite blötare drågen i kanterna av myrarna.

Jag hoppas att få tid att undersöka fler myrar i kommunen de kommande åren. Det finns säkert mycket spännande att upptäcka.

Text och foto: *Patric Carlsson*

Gungflymosaiksländor, överst äggläggande, i mitten nyss utkrupen ur exuviet och nederst fullbildad individ (imago)

Myrens fågelliv – förr och nu

Mossar och myrar i norra Skåne är inte en biotop med många bofasta fågelarter, utan har väl alltid varit en av våra artfattigare naturtyper. Men inte är de mindre spännande för det, lite udda och lite utöver det vanliga.

Fjärhanamossen. Foto: Perry Vigelsbo

Ute på själva myren är det alltså ett fåtal arter som har sin boplats, medan många fler finns i kantområdena runt myren och på de eventuella öar som ofta finns ute på det öppna mossplanet. Till detta tillkommer en del arter som födosöker där ute och ytterligare någon som har sin spelplats på detta öppnare område. Till det negativa kan vi notera, att tyvärr har några arter försvunnit från sina tidigare häckplatser i denna speciella miljö, både i vår kommun och i resten av Skåne. Mossarnas utseende har allt mer förändrats från, säg 1950-talet tills idag. Tidigare fanns det på alla våra större mossar, som Stensmyr, Långalts myr, Store mosse, Svenskemyr och Smedhultamosen, stora områden fria från träd. Dessa områden har under 1900-talets gång minskat oerhört i omfattning och några av mossarna, mest de mindre givetvis, saknar i våra dagar öppna områden. Mest är det tallen som fått fotfäste men på många håll hänger björken på i hasorna. Tallarna växer sakta och blir inte speciellt höga, men det är nog

tillräckligt för att det ska ändra betingelserna för en del fågelarter så mycket att de försvunnit.

Men, det finns också arter som tillkommit eller ökat i denna specifika miljö. På de tidigare nämnda öarna finns det fortfarande den, om man får säga så, mer ursprungliga biotopen kvar. Den med olikåldriga träd, lite olika trädslag, ett visst buskskikt och bärris. Ofta är det svårt att på dessa öar bedriva ett rationellt skogsbruk och därför har skogen i många fall fått stå kvar orörd, till gagn för alla, från insekter till fåglar och däggdjur. Men i våra dagar kommer nu inte dessa platser undan skogsbruket och de orörda områdena blir allt färre.

En del av våra myrar har under främst första halvan av 1900-talet varit föremål för en mer eller mindre intensiv torvtäkt. Torven användes då främst som bränsle och till att strö under djuren på gårdarna. Efter att de i stort fått ligga orörda under några decennier har det i våra dagar åter blivit intressant att bryta torv på ett flertal av våra mossar. En del bryts det redan på. För några andra ligger det ansökningar på länsstyrelsens bord. Numera bryts torv för att användas som jordförbättringsmedel och till eldning i fjärrvärmeverk. Helt utan problem blir det inte, då markägare, jakt- och naturorganisationer, fiskeföreningar m.fl. har synpunkter på dessa ansökningar, men mer om detta på annan plats i detta nummer.

Orren

En fågel som ofta förknippas med våra mossar är orren. Orren har inte sin häckningsplats förlagd ute på det öppna mosseplanet. Äggen lägger hönan istället på en mera undanskymd plats där skogen är tätare och redet är mera skyddat från predatorer, som det för orren finns många av. Mossen spelar ändå en viktig roll i orrens liv och för dess fortplantning. Det är oftast ute på de öppna ytorna som denna skogsfågel har sin spelplats. På någon lokal, läs Smörmyr, var spelplatsen länge förlagd till en betesmark, en mossåker i anslutning till myren. Den pågående igenväxningen av våra myrar har gjort att flera spelplatser inte längre attraherar orren, som då tvingats till spel från en trädtopp. Det verkar som populationen på en sådan lokal minskar för att till sist dö ut. Tallar och björkar har växt upp till mindre träd på spelplatsen och då väljer orrarna att inte spela på marken. Det är bättre sikt i en trädtopp inför eventuella faror. Duvhöken är ett av de stora hoten för denna trevliga hönsfågel som ofta finns i samma biotoper som orren. Man förstår då att orrens spelplatser behöver vara trädfria ett antal meter åt alla väderstreck.

Sitt rede lägger orrhönan i kantskogarna runt myren. Nykläckta kycklingar är mycket beroende av ett rikt insektsliv i början av sina liv och därmed är ett stabilt vackert väder av största betydelse för en lyckad uppväxt. Efter de första veckornas nödvändiga insektsdiet betyder bär en bra fortsättning på livet för de växande kycklingarna. Men farorna är många och de flesta kycklingarna når inte vuxen ålder.

Hur går det då för orren hos oss? Inte ser det speciellt ljus ut. I nuläget har vi ingen lokal med mer än 5 spelande tuppar. På Flåssmyr fanns för cirka 15 år sedan 21 tuppar.

Stridsberedd orrtupp. Foto: Patric Carlsson

Smörmyr, en spelplats som vi följt i mer än 50 år, hade i år 1-2 tuppar, men som mest har lokalen haft 20 tuppar på spelplatsen. Stensmyr, Smedhultamossen och Svenskemyr är lokaler som fortfarande hyser en liten stam med 2-4 tuppar.

Vid tre tillfällen har vi i kommunen inventerat orren, 1998-99, 2008 och 2014. Vid första tillfället hade vi minst 49 tuppar, vid de båda andra inventeringarna hade vi bara 23 tuppar vardera åren. Från omkring sekelskiftet har alltså stammen halverats hos oss. Inventeringsresultatet visar en mycket oroande trend.

Tjädern

Denna, vår största hönsfågel, är mer svårinventerad än orren. Dess spelplatser är ju förlagd inne i storskogens dunkel och det är svårt att komma dem inpå livet. Spelplatsen är ändå alltid belägen i närheten av en mosse, i kantskogen. Kanske är det lättare att räkna antalet tuppar på en spelplats, genom att räkna dem när de ”träar” på spelplatsen på kvällen, inför morgonens spel. Tupparna brukar då helt kort spela från sin gren, efter sitt bullrande inflog. Det är en metod vi har använt oss av. Sedan får man så tyst som möjligt och i skydd av mörkret, smyga där ifrån, vilket faktiskt brukar fungera utan man att skrämmer dem.

För allmänheten blir oftast tjädern i våra dagar omnämnd, när en hormonrubbad tupp eller höna dyker upp i närheten av mänsklig verksamhet. Hönorna låter sig om-

händertagas och återförs till lämplig biotop, medan tupparna låter man vara för att själva återgå när normaltillståndet återkommer i deras kroppar.

I och för sig är inte tjädern lika knuten till mossen/myren som orren. Spelplatserna för tjädern är som nämnts, ofta påträffade i myrens kantskogar. Platserna för deras rede är också gärna placerade i myrens närområde och vid kycklingarnas uppväxt finns nog ofta hönan med sin kull i bärrismarkerna runt myrkomplexet.

Man får nog anse att tjädern, bättre än orren, behåller sin numerär. Våra kända lokaler är alla belägna i kommunens norra delar. En lokal hade för cirka fem år sedan 4, kanske 5, träande tuppar. På denna lokal brukar vi årligen räkna antalet tuppar med hjälp av ett kvällsbesök på våren. Ett par andra lokaler har hyst upp till 3 tuppar. Flera

Tjadertupp i Killhult. Foto: Lars Schale

andra lokaler har bara bestått av en ensam tupp, men hur går det för denna spelplats när även denna tupp försvunnit? Men som sagt, även tjädern balanserar lite på slak lina. Med dagens skogsbruk för ögonen, och med ett troligen mycket hårt predationstryck, är man inte så säker på att tjädern kan finnas kvar här i norra Skåne i framtiden.

Vid två tillfällen har tjädern inventerats i kommunen, 2002 och 2010. Antalet ganska säkra tuppar låg vid båda tillfällena omkring 20 individer. Troligen kan man skatta det totala beståndet till 25-30 tuppar och ett likartat antal hönor.

Ljungpipare

Arten häckar inte längre på våra myrar och frågan är väl om den alls längre är en skånsk häckfågel. Hos oss fanns den sällsynt som häckfågel in på 1970-talet och möjligen även några år efter 1980 då 3 ex sågs på Smedhultamossen. Lokaler som figurerat mest vad gäller observationer av Ljungpipare är Flåssmyr, Stensmyr och Store mosse. Vid

Ljungpipare. Foto: Perry Vigelsbo

Skånes högmosseinventering 1977-78 noterades 1 par Ljungpipare som möjligt häckande på Smedhultamossen och 1-2 par som säkert eller troligt häckande på Flåssmyr.

Skånes Fagerhults flygplats har också varit platsen för ett flertal obsar på 1990-talet! Årsiden har varit april till juni. Lokalen är inte någon häckningsplats men kanske finns den på en myr i närheten? Eller rör det sig om flyttande fåglar?

Anledningen till artens försvinnande hos oss hänger säkert samman med myrarnas igenväxning. Dock är Ljungpiparen en norrländsk fågel. Hela 99% av landets population häckar i norra Sverige och den lär aldrig ha varit talrik i södra Sverige.

Nattskärria

I slutet av maj eller i början av juni kan man på våra myrar höra "spinnrocken" ljuda. Detta säregna läte kommer från en lite mystisk fågel som bara är sommargäst hos oss. Att vara på plats när nattskärria spelar är en speciell naturupplevelse. Den ljusa försommarnatten, knotten och myggen som aldrig låter en vara ifred, de andra nattljuden och den medhavda ryggsäcken med kaffe. Finns det mer än en skärria på myren kan de "sjunga" lite för att vara bäst och störst, utmana varandra. Med lite trick kan man också locka till sig skärrior, som då kan sätta sig i en tall några meter ifrån lyssnaren.

Nattskärria häckar årligen i kommunen, framför allt i några av de större myrkomplexen, som Långalts myr, Svenskemyr, Store mosse och Smedhultamossen. Hyggen kan också under några år efter avverkning hysa nattskärria liksom stora ledningsgator. De ovan nämnda myrarna har ofta mer än ett par nattskärria, mellan 2-4 par har hörts samtidigt.

Ängsplärka

En tätting som hos oss är starkt knuten till den biotop som vi här behandlar, är ängsplärkan. Denna art, som är så talrik i fjällen, är ofta knuten till mossar/myrar och betade havsstrandängar i södra delen av landet. I vår kommun finns ängsplärkan

som häckfågel troligen bara på de större myrarna. Vid högmosseinventeringen i Skåne 1977-78 påträffades arten som häckande på alla de myrar som inventerades, Flåssmyr, Smedhultamossen, Stensmyr, Långalts myr och Store mosse. Alla lokalerna hade cirka 4 häckande par och totalt i kommunen mellan 18 och 21 par. En känsla i våra dagar är nog att de häckande paren inte har blivit fler till antalet.

Grönbena

Arten har möjligen häckat vid Flinka sjö och på Flåssmyr i slutet på 1960-talet. År 2013 spelade en grönbena vid ett par tillfällen i maj på Svenske myr, men det rörde sig nog om en individ på flyttning. Närmaste säkra häckningsplats för grönbena är nationalparken Store Mosse i Småland.

Storspov

Denna säregna fågel häckade för ett halvsekel sen i hela kommunen. Numera observeras den mest sporadiskt på sträck under våren och på dess färd söderut efter avslutad

Storspov. Foto: Perry Vigelsbo

häckning. Sin senaste häckningslokal i kommunen hade storspoven troligen i Björnholm. Mossar och myrar var in på 1970-talet en omtyckt fortplantningslokal för arten på de stora, tidigare omnämnda lokalerna. En mindre vågad uppskattning av beståndet i kommunen är, att det runt 1970 fanns minst 20-30 par! Högmosseinventeringen i Skåne 1977-78 gav vid handen ett par på vardera Stensmyr, Flåssmyr och Store mosse som möjligt häckande. Från och med 1997 finns det inga noteringar om stor-

spov på någon av våra gamla lokaler och arten kan inte längre betecknas som häckande i kommunen.

Som närmast finns storspoven numera i dalgången längs Rönne å i Klippans kommun.

Trana

Detta är en art som har ökat markant de senaste åren. Numera kan det finnas uppskattningsvis mellan 20 och 30 par hos oss. Och då på mossar, myrar och sjöar med kärrområden. För dryga 20 år sedan var paren inte många i kommunen, så tranan har haft en explosionsartad populationsökning. De flesta paren är knutna till moss- och myrkomplex men kan ofta ses födosökande på öppna fält och betesmarker.

Övriga arter

Trana. Foto: Perry Vigelsbo

med barrskog, är talltita och tofsmes lite av karaktärsarter, mesar som nästan året om håller sig i barrskogen. Ängsbiplärkans nära släkting, trädpiplärkan, finns i regel också representerad i denna biotop, liksom lövsångaren i skogskanterna.

En rovfågel som sommartid med förkärlek ofta ses över mossar/myrar är lärkfalken. Dess boplats är dock belägen i den närbelägna skogen, men falken födosöker ofta över det solbelysta öppna mosseplanet.

Arterna kan säkert vara fler, men de karaktäristiska är nämnda ovan. I flyttningstider kan det ofta vara givande att vistas på ett mosseplan. Sikten är god åt alla väders-träck och man ser långt. Ofta drar t.ex. stenfalk och kärrhökar ner till sådana biotoper, så även utanför fortplantningstid kan det löna sig att vistas på sådana lokaler; mossar och myrar med öppna vidder.

Björn Herrlund

Grågåsen har, liksom tranan, haft en oerhörd ökning sedan 1980-talet, sångsvanen, krickan och gräsanden är andra fågelarter som kan häcka i denna biotop. Lite öppet vatten kräver dessa arter, vilket finns på många av våra myrar. Morkullan drar ofta längs kantskogen på sina drag, och enkelbeckasinen kan ses spela över våtare myrområden. Skogssnäppans trevliga spel kan också upplevas på de flesta lokalerna.

Buskskvättan är alltid på plats i den öppna myrmiljön, säkert med totalt sett fler par än ängsbiplärkan, men häckar ju lika ofta på annan öppen buskrik mark. I kantskogarna och på öarna som oftast är beväxna

Sångsvan. Foto: Seth Nilsson

Mossens växter

Botaniskt sett består en mosse av flera skilda delar med helt olika karaktär och därmed artsammansättning i florin. Huvuddelarna, från periferin till centrum, är randskogen, mosselaggen, själva mosseplanet och mossegölen.

Randskogen

Oftast består randskogen av tall eller tallblandskog, som regel med liten påverkan av rationellt skogsbruk. Tallarna är typiskt klena och således mindre lämpliga för timmer. Andra trädslag som förekommer i randskogen är glasbjörk och klibbal, i synnerhet i mer kärrartade partier. Också gran som frösåts från närliggande produktionsskog är

Laggkärr på Sänkesmossen. Foto: Janne Johansson

vanlig. Bitvis kan buskskiktet domineras av pors och odon eller av videarter som grå- eller bindvide. Sällsynt förekommer också skvattram. Markskiktet består typiskt av blåbär eller hjortron, ibland med stora bestånd av revlumner och tuvull. Tuvullen som också förekommer ute på mosseplanet har i våra trakter kallats för ”kylp” (Gunnar Johansson). Där det är lite torrare kan det växa hönsbär, stensbär, skogsstjärna och ekorrbär. Någon gång finns lopplummer i fuktiga men inte helt blöta delar. Om randskogen omges av högre terräng kan man längst ner i sluttningen, där markvatten kan sippra fram, hitta kambräken.

Laggen

Laggen är egentligen ett kärr som får sitt vatten från omgivande marker och således kan vara mer eller mindre näringsrikt. Klibbal och glasbjörk dominerar. I fältskiktet hittar man en rad olika starrarter som hund-, grå- och stjärnstarr. Är vattnet mer näringsrikt finns småvänderot, hirsstarr och ängsull och där vattnet är djupare kabbleka, flaskstarr och mannagräs. Örter som kärviol, kråklöver, topplösa, strandlysing, myrlilja, missne, bredkaveldun och vattenklöver trivs också i laggen. Sjöfräken, som lokalt kallats ”*tapprockavass*” (Nisse Nilsson i Flinka) påträffas också där det är riktigt blött. Orchidéer förknippas ofta med kalk- eller näringsrika marker men det finns också en grupp fattigmarskarter som trivs i skogskärr och mosselaggar. Här och var kan man därför hitta orchidéer som Jungfru Marie nycklar, korallrot och spindelblomster.

Mosseplanet

Tuvull. Foto: Perry Vigelsbo

olika svampar (mykorrhiza). Arter som löst sitt behov av, främst kväve, på annat sätt är sileshåren och bläddrorra som alla är insektsfångande. Däremot saknas en hel del i övrigt vanliga växtfamiljer i dessa miljöer som exempelvis korgblommiga, ärt- och nejlikväxter.

Mosseplanet är alls ingen enhetlig växtplats utan en mosaik av biotoper med helt olika förutsättningar. Här finns tuvor som kan vara rejält torra omväxlande med mer eller mindre vattenfyllda höljar. Ofta med olika arter av vitmossa. Men också nästan helt kala fläckar med bar torv. Eller mossöar med vegetation som liknar randskogens.

Ibland kan fastmarksvatten rinna genom mosseplanet och då bildas ett dråg med växtlighet som mer påminner om laggkärret. Typiskt är stora bestånd av myrlilja. I

Stensmyr finns ett sådant, kilometerlångt dråg med myrliljor i hundratusental. En magnifik syn i slutet av sommaren.

Uppe på tuvorna finns de arter som bäst kan uthärda torka. Det är arter som ljung, klockljung, rosling, lingon och sydkråkbär. Till och med ängsarter som stenmåra kan trivas här. Där det är något fuktigare finner man tranbär och hjortron. I de riktigt blöta höljorna kan vitagen breda ut sig i stora mattor tillsammans med rundsileshår. De två andra Drosera-arterna små- och storsileshår föredrar bar och fuktig torvjord. Storsileshår bildar ibland hybrider med de båda andra arterna.

Vid torvundersökningar har man på några mossar funnit subfossila frukter av sjönöt. Till exempel i Lönsjömossen och i Årröds mosse. Det är en art som vittnar om ett betydligt varmare klimat. Sådana fossil har hittats så långt norrut som vid Daläl-

Småsileshår. Foto: Perry Vigelsbo

ven. Det sista levande fyndet i Sverige gjordes i Ransviken i sjön Immeln år 1916. Idag får man söka sig till Sydösteuropa, t.ex. Donaudeltat för att se blommande sjönöt.

Mossegölen

Längst ut på mossen finns ofta en göl. En öppen vattenyta som är sista resten av den sjö som en gång var mossens ursprung. Gölen växer sakta igen. Vitmossan bildar förädiska gungflyn som närmast vattenspegeln avslutas med en smal bård av starr. Här kan man också påträffa den i våra trakter sällsynta ormbunken granbräken. Vitag, kallgräs, tranbär, kärrsälting, dystarr, sumpstarr och kärfräken hör till gungflyts örter.

I själva gölen kan det finnas näckrosor och andra flytbladsväxter som gädd- och rostnate. Vanligast är den vita sydnäckrosen och mer sällsynt nordnäckros, t.ex. i Abborrasjön vid Åkarp. Fritt flytande i vattnet kan det finnas hårslinga samt dy- och

Hjortron, myrlilja, klockljung och småsileshår
Foto: Perry Vigelsbo

Jungfru Marie nycklar och ljung
Foto: Zigge

Tätört och missne
Foto: Perry Vigelsbo

Elgen, myrhöstnaden och klappetorven

Våra myrmarker brukar ibland räknas till den naturtyp som förblivit mest opåverkad genom tiderna. Dyliga marker bildades under olika klimatiska förutsättningar allt efter det att den väldiga, kilometertjocka inlandsisen dragit sig tillbaks. Under långa tidsperioder var vi nordbor ett jägar- och samlarfolk. Bondestenåldern började sätta sina avtryck ca 3-4000 år f. Kr., följd av bronsåldern och järnåldern. Under mitten av årtu-

Rådjur. Foto: Patric Carlsson

sendet före Kristi födelse inträdde ett kyligare och fuktigare klimat, varvid våtmarkerna tillväxte. Det var sen under den sista delen av järnåldern och början av medeltiden som ett utspritt gårds- och bylandskap växte fram i långsam takt här i skogsbygden; skogsbönderna tvingades lära sig hur man kunde överleva under knappa omständigheter.

Med detta som bakgrund kan man undra hur inställningen långt tillbaka i tiden varit till de på många håll arealmässigt stora och utbredda myrmarkerna. Beträktades de som nästintill värdelösa markområden med föga betydelse för vardagslivet? Var kanske mossarna, myrarna mest områden som betecknades som ”vildmark”?

Denna artikel dyker ner på olika ställen där den gemensamma nämnaren är just mossarna, myrarna, fast man bör även räkna kärren hit. Jakten och det jaktbara viltet kommer att beröras med några historiskt vinklade nedslag. Människan och markanvändningen får därefter breda ut sig i form av textavsnitt kring myrslätter och torvtäkt. Avslutningsvis kommer ett mer naturvårdsinriktat kapitel. På flera ställen kommer också utstickare att göras till lantmäteriets arkivalier i form av 1800-talets skifteshandlingar.

Jakten och villebrådet

Jakten var länge ett viktigt tillskott för jordbrukarfamiljen. Och skogs- och myrmarkerna var såväl då som nu betydelsefulla livsmiljöer för både klövviltet och skogsfågeln. Men storleken på bestånden hos de olika viltslagen har som bekant skiftat mycket över tid.

Zoologen Sven Nilsson gav ut flera böcker om *Skandinavisk fauna* under början och mitten av 1800-talet. Första upplagan utkom redan 1820, medan en andra omarbetad upplaga, som behandlade *Däggdjuren*, såg dagens ljus 1847. Ett citat från den sistnämnda upplagan om älgen kan kanske vara av intresse:

”Landets odling, en ökad folk-mängd och täta förföljelser hafva småningom tvungit Elgen att draga sig till mer nordliga och mindre bebodda trakter... Numera förekommer detta skogarnas största högdjur ingenstädes sydligare än i Östergötland, der Elgstånd skall finnas på flera ställen.”

Anders Bjärvall summerar i sin mer nutida bok om Europas *Däggdjur* (1985) artens utveckling på följande sätt: ”Under 1700-talet gick det (älgbeståndet) kraftigt tillbaka – säkerligen främst till följd av mycket hård jakt – och kring 1820 återstod bara spridda rester i delar av norra Svealand. Stammen repade sig emellertid. Längre växte den då långsamt och oregelbundet samtidigt som den sakta spred sig, men framför allt efter 1960 har vi fått bevittna närmast en explosion.” Rådjuret är ett annat fascinerande hjorddjur, med en likartad historietveckling. ”Kring 1830 fanns emellertid såvitt känt bara ett hundratal djur kvar (i Sverige) inom ett

begränsat område i centrala Skåne.” (Bjärvall 1985) Under 1900-talet spred sig däremot arten till större delen av landet och även till markerna längst upp vid Norrlands-kusten. Onekligen en väldig förändring.

Sven Nilssons *Foglarna*

Om nu tillgången på vilt i form av älg och rådjur var i stort sett obefintlig under stora delar av 1800-talet, hur var det då med förekomsten av skogshöns som tjäder och orre? Ingemar Hjorth konstaterar i sin tjäderbok (*Tjädern – en skogsfågel*, 1994) på ett ganska summariskt sätt att det verkar sannolikt att tjäderstammarna på 1700- och 1800-talen var mycket svaga i Sverige.

Men att det på en hel del håll i landet ändå fanns relativt rikligt med tjäder under mitten av 1800-talet framgår av Sven Nilssons faunabok om *Foglarna*, utgiven 1858. ”På Skandinaviska halfön förekommer tjäderfoglen ännu i de flesta trakter, der större barrskogar finnas, d.v.s. från norra delen af Skåne till grannskapet af Nordkap. På öarna vid Norges och Sveriges vestra kuster ser man honom aldrig. Dessutom skall han, nästan överallt, i sednare åren, hafva märkbart aftagit, och i några trakter, der han förr fanns, alldeles försvunnit. Att han likväl ännu, i vissa trakter af landet, förekommer i stort antal, finner man af den mängd fångade eller skjutna tjäderfoglar, som hvarje vinter på slädar införas till städerna. Hvilken källa till vinst, om dermed hushållades klokt!”

F. af Petersens skriver i en av Skånska Hushållningssällskapens jubileumsböcker om *Jakten* (1933) och skriver där att ”*Tjädern ansågs på 1860-talet så sällsynt, att den nästan troddes försvunnen från Skåne. Märkligt nog har den sedan dess allmänt ökats i skogstrakterna.*”

Zoologiprofessorn Sven Nilsson har också satt på pränt sina uppfattningar om orren i Skåne på 1850-talet: ”*Orren är hos oss långt mera allmän och mer kringspridd än tjädren. Han träffas i de flesta skogar, så väl i bergiga som släta trakter, från Skåne till Lappland, isynnerhet på sådana ställen der björkar växa. Äfven finnes han på hedar beväxta med ljung, pors, kråkris eller enris.*” (Nilsson, 1958).

Tjäderhöna. Foto: Perry Vigelsbo

F. af Petersens beskriver vidare, från sin utkikspunkt mer än halvsekllet senare, förhållandena så här: ”*Tyvärre har däremot orren minskat på de sista 30 åren (1900-talets första decennier). Möjligen kan detta bero på för stark beskjutning. Sannolikt bör man emellertid söka huvudorsaken i för orren förändrade levnadsvillkor. Ljung-hedarna minskas, dels genom plantering, dels genom självsådd, men än finnes gott utrymme för en stor stam orre på våra ljung- och enbuskbeklädda åsar...*”

Skiftesnamnen och skogshönsen

Fjärhanamossen står det utskrivet på Gröna kartan i anslutning till en förhållandevis mindre myrmark uppe på Hallandsåsen, i höjd med Fasalt, Björnamossa, Gudebygget. Förleden fjärhana är liktydig med ordet tjädertupp! Studerar man de olika byarnas skifteshandlingar finner man på flera håll kopplingar till framförallt tjäder och i något fall orre. På en del kartor kallas området för *Fyrhörnamossen*, men detta namn lär vara en missuppfattning eller felskrivning av Lantmäteriet.

Redan på Wadmans karta över Rya från 1728 hittar man platsangivelsen *Fiederhöne Kärr*. På 1827 års karta över utmarken till Eket, Rya och Västrarp finns benämningarna *Fjärhana kroken* och *Fjärhanatorpet*.

I Örkeljunga socken finns förutom Fjerhanamossen (Fjäderhane Mossen i Fashalt) följande namn: *Fjerhanabacken* i V. Ringarp (1855) och *Fjädra-backen* i Flinka, Smörmyr (1829). Kanske kan *Hanakärr* i Mattarp (1883) också syfta på ett av skogshönsen. I Höjaholm (1835) fanns förr också en skogsbacke med namnet *Tjädertelljebacken*.

Som man kunnat förmoda finns flest tjädernamn i Fagerhults socken, det är ju fortfarande där som vi säkrast påträffar dessa ståtliga skogsfåglar. *Tjäderbacken* har skiftesförrättaren skrivit ned på ett område i Långalt (1861) och i den intilliggande byn Smedhult (1844)

finns ett motsvarande *Tjädra-backen*. I samma trakt ligger Karsatorp (1831) och här har det i folkminnet funnits både *Stora* och *Lilla Tjederhanabackarne*. En annan grannby med skogshönsnamn är Porkeuhult (1835), en by med både *Stora Tjederhanabackarne*, *Tjederhanamossen* och *Tjederhanakärret* förevigade i sina annaler. Och landar man uppe i Yxenhult finner man i storskifteshandlingarna från 1814 namnen *Fjärhanamåsen* och *Fjärhanahultet*.

Skiftesnamn där fågelnamnet orre ingår är klart ovanligare i kommunen än motsvarande för tjädern. Det finns dock en mindre mosse sydost om Store sjö i Fagerhults socken som getts namnet *Orrhanemåse*, *Orrhanamossen* (1818). Här hade jag förres-

Spelande tjädertupp. Foto: Patric Carlsson

ten en spelande *tjädertupp* under flertalet år i början på 1980-talet. Utöver detta har jag dessutom ramlat över ytterligare ett ornamn, *Orrhanabacken*, belägen i Vemmentorp (1850).

Slåttern och myrmarken

När man diskuterar orren och tjädern kan man stöta på uttryck som att dessa fåglar under växtsäsongen *livnär sig på lite av varje* av vad de hittar på marken. Det kan vara skott, knoppar, blad, frukter och bär av de vanligaste växterna. Hur klarade sig då människan själv när hon blivit bonde i norra Europa, när hon försökte hålla liv i sina husdjur över den mörka tiden på året? Bärgandet av vinterfoder stod på 1700- och 1800-talet högt upp på sommarens nödvändighetslista. För oss nutida "ensilagebönder" är det svårt att göra oss en föreställning om vilka naturmarker som på den tiden kom att läggas under liebladets framfart. Denna del av artikeln ska försöka belysa hur även utmarkens kärrmarker kom till användning.

Vi som bott en längre tid i nordvästskånes tassemarker vet att en icke föraktlig del av socknarnas areal består av myrmark. Merparten av de större myrarna/mossarna, som Stensmyr, Flåssmyr, Liamossen och Långalts myr, består av ett förhållandevis öppet mosseplan omgivet av tallbevuxta randskogar och olikformade laggekärr. På en del av myrkomplexen finns på sina håll inslag med blötare marker, så kallade dråg, där oftast starr och gräs dominerar. Här finns oftast ett något rörligt markvatten vilket stimulerar växtligheten. Och dessa marker togs på flera håll i bruk av bonden förr i tiden.

Sune Sturesson har berättat hur Kyrkhults ängar, som är en del av Flåssmyr, användes till just änghöstnad under i alla fall tidigt 1900-tal. I denna kärrartade del av det stora myrkomplexet slogs våtmarkens gräs och starr, varefter det slagna på någon slags bår bars upp på torrare mark. När höet var torkat lär man ha samlat in det i en därtill upprest ängslada, varifrån man på vintern karrade hem sitt foder.

Från Långalts myr berättar Ingvar Eliasson, Boalt, att det i viss omfattning även bedrivits myrslåtter uppe på denna myr. Genom Axel Larsson (numera avliden) har han hört berättas att man i det öppna området på Långalts myr, i trakten av Gylet, genomfört slåtter. Möjligen har denna verksamhet varit kopplad till människor som bodde vid det s.k. Gästgiveriet. Liksom på Flåssmyr fick man efter slåttern se till att bära in det slagna till fastmarken innanför om man skulle få det torkat på ett bra sätt.

Skiftesnamnen och änghöstnaden

Inte minst 1800-talets noggranna skifteshandlingar ger en vink om hur vi nyttjat landskapet kring oss. Åker, äng och utmark är kanske den viktigaste indelningen. Om man läser sig igenom de många kolumner med namn som finns nedtecknade i handlingarna kan man bland annat slås av att myrarna som sådana också avspeglas i desamma. Ofta är det kanske bara helt kort med hjälp av ord som just mosse, myr eller kärr. Men i annalerna kan man också finna mer precisa ord, där man ibland kan ana hur ett markslag har nyttjats.

Odlad mosse, odlingsmosse, mossodling och *mossåker* är namn i handlingarna som förmodligen avslöjar att en bit av myren har uppodlats. I fallet "mossåker" kan man dock inte vara helt säker på om skiftesförrättaren istället menat en åker som ligger *intill* en mosse.

Att vinterfoder även hämtats hem från myren är säkert känt för många. Norrlands vidsträckta starrmyrar är arealstarka exempel på detta. Begränsar vi blicken till byarna i Örkelljunga kommun finns ett flertal ord med koppling mosse men kanske även myr-

F.d. mossäng, en del av Svinabomyren. Foto: Janne Johansson

slåtter: *mossäng/måssängen, ängmosse/ängamossen, mossängssidd, myr som höstas, myrhöstnad, mosshöstnad/måsshöstnad, höstnadsmosse, kärrhöstnad, kärräng*. Andra ord i sammanhanget är *mossidd/mossesidd, starrmosse, gräsmosse/gräsmåse* och *kärrmosse*. Ett par "mosseord" som förbryllar något är *Staggmossen* och *Myrmosse*. Möjligen kan Staggmossen ha med en staggrik gräsmark att göra, en mark som utarmats och blivit beväxt med mossa. Tautologin "Myrmosse" är möjligen svårare att förstå bakgrunden till.

Randskog vid vid Långalts myr. Foto: Perry Vigelsbo

Beteckningarna *mossäng* och *ängmosse* kan nog båda inbegripa ängar som tagits upp på en mosse, men även betyda mark som ligger *intill* en mosse. Sådana namn finns noterade från minst ett 25-tal byar i kommunen.

Som påpekats tidigare brukade man hos gemene man gärna använda ord som *ängahöstnad* och *vildhöstnad* när man skulle beteckna sådan slåttermark som tagits upp ”ute i naturen”. Dessa ord finns dock inte nedtecknade i skifteshandlingarna. När jag gjort intervjuer med olika lantbrukare har man förstått att genomförandet av sådan slåtter (ängahöstnad) i stort försvann för gott under 1900-talets första hälft.

Mossnamn i det oändliga

Att våra förfäder levde ett liv där de var betydligt mer beroende av naturen, de omgivande markerna, kan man bland annat se genom användandet av en mängd olika naturnamn. I föregående avsnitt har vi granskat namn som skiftesförrättaren skrivit ner för att berätta om bondens markanvändning kontra de omgivande myrmarkerna.

Men i samma handlingar finns för flertalet byar även en hopar med egenskapade mossnamn. Vissa byar är geografiskt mycket större och inbegriper större areal mossjord. Där finns det givetvis större chans att hitta ett flertal olika ”mossnamn”. I vissa fall har kanske skiftesförrättaren inte varit lika nitisk i insamlandet av namnen. För att

visa på mångformigheten i namngivningen i detta sammanhang lyfter vi här fram mossnamn från fyra olika byar i kommunen och dessutom ett antal ”mossiga” utmarksnamn från en karta berörande ett flertal byar väster och nordväst om Fagerhult.

Fagerhults sn, utmark 1824 Låmbomossen, Smedhults Myr, Norra Myr, Grane Mossen, Hulta mossen, Enga mossen, Westra Kringlemossen, Långalts mossen, Qvige Mosse, Kill mossen, Dying Mossen, Saxholms Myren, Svelycke mossen, Lindholms mossen, Stenaltsmossen, Bränninga Mossen, Killarödsmossen, Ramnamossen, Lilla Fällingamossen, Sjömossen, Gölamossen, Hägnadsmossen, Qvarn Mossen, Hansatorps Mosse.

Sönder Össjö 1859 Skallamyren, Skallmosse, Furbergsmossen, Öamossen, Munkamossen, Jäningeholmsmossen, Tomossen, Flymossen, Allmänninga Mossen, Hjortenamossen, Hålkärsmossen, Skräddaremossen, Holma mossen.

Höjholm 1835 Kalfhagen Måse, Bale Måse, Stocka Måsen äng, Danemarks måse, Brännemåse, Höne måse, Furekärrramm, HanaSjö måse, Ekesgår måse, Torpare Myren, Trätekärrramm.

Västra Ringarp 1835-37 Hästskomossen, Abborremosserammen, Bjerahålemossen, Holma mossen, Skallemossen, Skinnemadsmossen, Prästamossen, Middags mossen, Hussarmossen, Furubacke mossen, Ulamossen, Vasamossen, Bränningemossen, Svartmosse, flugemosserammen, Vigals mossen, Vasarammen, Öa mossen, Hjortamossen.

Persköp, Sjunkamossa 1834 Kyrkostyckerammarne, Möllekärrsmossen, Bolbrorammen, Onakärrsrammar, Djuramossen, Hägnaremossen, Kille mossarne, Krösenamossen, Jordstugemossen, Onnamossen, Ormamossen, Åsamossen, Stiges mossen, Hästhagemossen, Smemossen, Porssmossarne, Flymosserännorne, Espes mossen, Stenöremossen, Komossen, Bäckamossen, Pålamossen, Bromossen, Örtamossen.

Bränntorv, strötorv och jordförbättring

Myrmarkernas ofta tjocka lager av torv har nyttjats av människan i olika omfattning under olika tider. Och inte minst i vår tid är anspråken på de djupa torvlagren både stora och arealkrävande. Historiskt sett finns det en hel del belägg för brytning av

Torvbrytning på Flåssmyr, ca 1907.
Ur Hugo Frazéns fotosamling. (Örkelljunga bibliotek)

bränntorv, men knappast alls av strötorv. Även under 1800-talet var det huvudsakligen husbehovstäckter av bränntorv som upptogs. Vid en flyktig titt i byarnas skifteshandlingar kan man ibland hitta platser där torvgravar påträffats.

I Ljungaskogs enskifte från 1827 har man antecknat att det finns *Torfgraf* eller *Torfgrafwar* på i alla fall ett tiotal platser i byn. Laga skifte genomfördes 1836 för både Florsult och Lemmeshult. Även här finns ett tiotal torvgravar noterade. Tittar man i Ringarpsbyarnas skifteshandlingar hittar man en *Torfgrafsmosse* och en *Torfladeåker* i Västra Ringarp, medan det tycks svårt hitta några torvgravar i Östra Ringarp. I norra delen av kommunen verkar förrättarna än mindre ha skiljt ut torvgravar eller torvgraveområde: 1 torvgravbeteckning i Krängelbygget, men inga synbara noteringar i varken Skinningeholm, Långalt, Smedhult eller Sönder-Össjö.

Brytning av torv i mer maskinell omfattning verkar inte ha påbörjats förrän under 1900-talet. I en tunn men innehållsrik skrift om geologin i Örkelljungatrakten (SGU, *Beskrifning till kartbladet Örkelljunga*) skriver dock Axel Lindström, år 1898, så här: "Af de talrika mossarna borde beredning af torfströ och torfmull med fördel kunna ega rum."

Några få år därefter, år 1901, fick Skånska Superfosfat & Svavelsyrefabriks AB rättigheten att bryta bränntorv på Flossmyr (Flås myr). En torvströfabrik anlades 1906 uppe på Svenskemyr och detsamma gjordes året efter på Fagerhultamossen (Björnholms myr). I detta sammanhang uppkom också en likartad torvströindustri på Lemmeshultsmossen (Stora Ömosse) strax norr om Örkelljunga.

På såväl Flåssmyr som Fagerhulta- och Onsenamossen har i olika tider därefter brytning av både bränntorv och strötorv genomförts. Under andra världskriget bröt Konfektionskompaniet (Junex) en hel del bränntorv på de två sistnämnda mossarna.

Sticketorv och klappertorv

Färdigheten att framställa torv för hand, mestadels för eget bruk har väl länge varit en nedärvd kunskap hos gårdsfolket i våra skogs- och myrmarker. Klas Hector berättade

Husbehovsbrytning. Foto: Perry Vigelsbo

för en del år sen något om hur torvhanteringen gick till under hans uppväxtår nere i Ljungaskog (Alcedo 2003:1).

Och Nils Gustav Nilsson på Väderön (Sånestorp) har också många minnen från denna hantering. Både hans farfar Nils och hans far Anselm skar torv under senvåren och försommaren. Normalt började man nog i maj månad, när tjälen lämnat markerna. Torvblock på 20x30x10 cm arbetades fram med den vassa spaden. Blocken torkades en tid likt dominobrickor, därefter tresattes torven, för att efter ytterligare en tid *kuras* eller

En form av tovmaskin. Foto: Perry Vigelsbo

röglas. Man lavade då upp blocken i en luftig ”torvstack”, kanske drygt en meter hög. Därefter fick den stå över sommaren och sluttorka innan den togs in i någon lada. Sådan typ av torvtäkt kan kallas för sticktorvstäkt.

Torvhanteringsens vitt utspridda förekomst över stora delar av landet har också fört med sig en lokalt präglad terminologi. Det man i vår trakt kallade *kura* kunde på andra håll betecknas med ord som: *kägla*, *kulla*, *kua*, *stacka*. Allmänt användes nog också beteckningen att *kupa* torven.

Klappetorv var benämningen på en annan torvprodukt. Man kunde i det sammanhanget använda en stor behållare med invändigt fastsatta knivar. I denna behållare lastade man i nyskuren torv och tillsatte sedan lämplig mängd vatten. Detta ekipage, fastsatt på en vagn, drogs sen av en häst tills innehållet blivit finfördelat. Massan hölls så ut på en avjämnd markbit, varefter man med hjälp av en spade jämnade ut

innehållet. Torvmassan delades senare i likstora rutor, vilka därefter lades ut för att torka. Ett annat likartat namn för klappetorv var *klabbetorv*. Den så framtagna torven användes som bränttorv. Ett samlingsnamn för denna form av torvproduktion är *plud-dertorv*. Bränttorven bestod generellt sett av en mer höghumifierad vitmossetorv än den som användes till strörtorv.

Bränttorvsmaskin i Sjunkamossa

Efterhand kom mer maskinella framställningssätt av bränttorv att bli allt vanligare. Under andra världskriget hade Aronsson från Klippan, nere på Tullgrens mark i Sjunkamossa, två olika maskiner för framtagning av just bränttorv. Bröderna Håkan och Göte Nilsson, bägge från Bälinge, jobbade en sommar i denna produktion. De jobbade med att på sedvanligt sätt för hand skära loss torven vilken lastades upp på en liten elevator för transport ned i den köttkvarnslika maskinen. Denna var försedd med knivar vilka vid den roterande rörelsen såg till att själva torvmassan blev ordentligt finfördelat. Kvarnen drevs av en ångmaskin (lokomobil) på platsen. Ut ur maskinen kom så en 10-20 cm tjock sträng av torvmassa.

Torvsträngen skruvades alltså fram ur kvarnen och samlades därefter upp på meterlånga bräder, vilka forslades vidare med hjälp av en lång linbana. Bräderna med de avskurna torvbitarna hanterades för hand och torven lades ut att torka. Verksamheten krävde, som all torvbrytningsverksamhet förr i tiden, mycket folk. Men arbetet var i alla fall ganska välbetalt, påminner sig Håkan mer än 60 år senare .

Håkan kommer också ihåg hur han hjälpte till med att bryta torv på Åke Asks mark i Västra Ringarp. Arbetet utfördes både på mossen bakom gården nära Lycksta (där cykelvägen mot Hjelmsjö går fram) och i mossmarken uppe i Grisavad i Östra Ringarp. I bägge fallen rörde det sig om bränttorvstillverkning, varvid den färdiga produkten skulle levereras till Hjelmsjöborg och till den intilliggande textilfabriken.

Myrvärlden – för vems skull

Det mesta i vårt nutidslandskap har en stark koppling till oss människor. Här ovan har vi kort berört hur människans odlande gärning även omfattar myrens värld. Uppodling av kärr och mossar kom på sina håll att bli viktiga inslag under framförallt 1800-talet och delar av 1900-talet. Torrlägningsprojekt kom att beröra både myrar och sjöar och kunde genomföras med hjälp av fördelaktiga lån och bidrag från staten. En stark pådrivare i detta sammanhang blev Svenska Mosskulturforeningen (1886-1939), en sammanslutning som hade en stark statlig förankring.

En annan, än mer förvandlande verksamhet, är ju den som bränttorvs- och strörtorvstäkterna kom att stå för. Verksamheter som längre tillbaka i tiden mest bara bestod av husbehovstäckter, men som från slutet av 1800-talet kom att påverka många och stora torvmarksområden. Torvmarker kan ju knappast betraktas som förnyelsebara i normal mening och torvens användning som exv. bränsle kan säkert ifrågasättas även

ur andra perspektiv. Torv kan visserligen nybildas men det är en process över tusentals år.

Flertalet av de gamla, stora torvbrytningsområdena i kommunen har redan nämnts; Flåssmyr, Svenskemyr, Onsena- och Fagerhultamossen, Store Ömosse. Det är av dessa gamla täktområden endast på Flåssmyr som det under de senare decennierna har förekommit fortsatt brytning. Däremot utnyttjas nu för tiden även det något mindre mosskomplexet Store mosse (Flinka/Troedstorp) och torvmarken i Smörmyr för borttagande täkt (frästorvsmetoden). Ansökningar om att åter få bryta torv i storskalig omfattning på Fagerhultamossen och på Svenskemyr ligger idag för bedömning hos myndigheterna. På Svenskemyr lades den tidigare täktverksamheten ned 1977 och på Fagerhultamossen redan 1947.

Långalts myr. Utsikt från ett jakttorn. Foto: Janne Johansson

Skiftande perspektiv

Att samhällets syn på myrarna onekligen har skiftat starkt över århundradena finns inte minst speglat i en mer än 500 sidor tjock bok: ”Svensk mosskultur – odling, torvanvändning och landskapets förändring 1750-2000”. Här finns för den vetgirige många välskrivna genomgångar och bra översikter över hur människans brukande av mossar och kärr utvecklats genom tiderna. Boken utgavs 2008 av Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien, med Leif Runefelt som redaktör. Några citat från Runefelts

penna i bokens inledningskapitel kan få illustrera hur synen på dessa våtmarker har förändrats över åren:

”Den moderna tidens genombrott med industrialiseringen som drivande kraft har inneburit att människan under 1800-talet för första gången fick möjlighet att på ett lika plötsligt och snabbt som genomgripande och irreversibelt sätt lägga sig i, omvandla och stoppa naturliga processer och tillstånd som varat i tusentals år...”

”Det sena 1800-talets syn var att mossar och andra torvmarker var vattensjuka marker som kunde botas och göras produktiva endast genom att omvandlas till jordbruksmark eller exploateras för bränsleproduktion – det vill säga endast genom att förstöras i grund.”

”Kring sekelskiftet 1900 var torvmarkerna aktuella såväl som odlingsjord som energiresurs. Naturvården var i stort sett obefintlig.”

Naturvårdstänkandet

På få ställen kan man nuförtiden så starkt uppleva naturens rogivande egenskaper som på en myr eller mosse i norra Skånes skogsbygd. Här finns ofta en kombination av stark naturupplevelse, kontemplation, enslighet, fascination, särpräglade växter, fåglar, däggdjur, mygg, älgloss, risk att gå ner sig, ja, förutom ganska kala mosseplan finns ibland dessutom spännande kantområden med både skog och kärr.

Visst bör myrlandskapet få leva kvar under ett starkt bevarandeskydd. Att skyddas för sitt eget säregna liv.

Under mitten av 1980-talet gjordes en inventering av myrarna i Kristianstads län. Liksom i samband med tidigare inventeringar kom Stensmyr, i gränsen mot Hässleholms kommun, att värderas högt, tillsammans med andra områden som Långalts myr, Smedhultamossen och Liamossen. I samband med att man från EU-horisont yrkade att vi i Norden måste avsätta både fler sjöar och fler myrar som så kallade *Natura 2000-områden* så kom myrkomplexet Stensmyr att bli klassat som ett sådant. I myrskyddsplanen för Skåne län har även Långalts myr blivit medtagen i högsta klass.

Hänsyn till skogshöns och andra...

Om man inför framtiden vill bevara så mycket som möjligt av det som är unikt med myrlandskapet i nordvästra Skåne vad bör man då ta med sig för idéer? Vilka miljöer bör man främja, vilka växt- och djurarter bör man lyfta fram? Är det främst fri utveckling av naturen som eftertraktas i detta sammanhang?

Många av de förr i tiden öppna mosseplanen har under andra delen av 1900-talet alltmer växt igen. Att detta är negativt för flera av myrens fågelarter, som orre och ljungpipare, har länge varit ganska uppenbart. I samband med denna insikt har man under senare år på bland annat några större smålandsmossar röjt bort mosseplanets tallar. Arbetet har genomförts av flera länsstyrelser som ett större EU-projekt kallat *Life*

Ad(d)mirer. Utvärderingen av ingreppens nytta för exv. fågellivet ska klarläggas under tid som kommer.

Gränsmarken mellan fastmarksskogen och myren är ett område som inbegriper viktiga värden. När en myrområde skyddas glömmar man ofta bort att den närmsta fastmarks-

Martall på mosseplanet. Foto: Janne Johansson

skogen är en mycket viktig ”grannbiotop”. På många håll blir det gärna så att mossens randskog med tall oftast gränsar direkt till täta monokulturer med gran. För djurlivets skull, inte minst för tjädernas, hade man istället som grannbiotop önskat skogsbestånd där det växer tall och risväxter eller tallblandskogar av olika slag. Kanske bör man i framtiden satsa på att tillsammans med intresserade markägare ta fram en form av hänsynsplaner för både orren och tjädern.

Förutom ett antal viktiga fågelarter finns det på sina håll i myrkomplexen även inslag med intressant flora. De oftast vanligt förekommande arterna myrlilja och de olika sileshåren kan i vissa kärrområden sällsynt åtföljas av spindelblomster, korallrot och jungfru Marie nycklar. Extra hänsyn till dessa växter kan på sina håll vara av behovet påkallat.

Janne Johansson

Källor

- Andersson, J & Johansson, J.* 1998. Naturvårdsplan, Örskelljunga kommun.
Björvall, Anders & Ullström, Staffan 1985. Däggdjur – Alla Europas arter.
Freding, Mats 2014. Diverse historiskt material om järnväg och täktverksamhet på mossar.
Haglund, Emil 1913. Industrigrenar som beröra lantbruket. Torvindustrien. Skrifter utgivna av de skånska hushållningssällskapen, med anledning av deras hundraårsjubileum år 1914.
Länsstyrelsen i Kristianstads län 1983. Myrar i Kristianstads län.
Lantmäteriet Skifteshandlingar från 1800-talet
Lindström, Axel 1898. SGU, Beskrifning till kartbladet Örskelljunga.
Nilsson, Sven 1847. Skandinavisk fauna. Däggdjuren.
Nilsson, Sven 1858. Skandinavisk fauna. Foglarna.
af Petersens, F. 1933. Jakten. Skrifter utgivna av de skånska hushållningssällskapen, med anledning av deras hundraårsjubileum år 1914.
Runefelt, Leif (red.) 2008. Svensk mosskultur. Odling, torvanvändning och landskapets förändring 1750-2000.
Torvmuseet i Ingeborrararp Text på utställning i Ingeborrararpsgården, Örskelljunga.

Korallrot. Foto: Perry Vigelsbo

Julpristävling

Häromdagen damp det ner ett solkigt vykort på redaktionen. Det var från vår flygande reporter Alfred E. Nyman. Som vanligt verkar han ganska förvirrad. Dessutom har han spillt äggtoddy över kortet så texten är aningen svårläst. Men följande kan med möda urskiljas.

... trodde ... tillhörde Naturskyddsföreningen. Det hörs ju på namnet ... Jag trodde att det skulle vara varmt här. I broschyren stod det ... 60 grader ... lät ju rimligt med tanke på grann ... Men klimatet liknar mer Färöarna ... det var kanske varmare 1982 ... Linné har också varit ute och rest ... har namnsatt en starr efter det här. Men han har ju aldrig varit här... och inte finns här några lämlar heller ... heter lika dant som min gistna gamla hjälmsjöeka, BETTAN II ... finns också en fackpamp som heter Jack ... don't cry...

Alfred ...

Kan ni hjälpa mig att lista ut var kortet kommer ifrån? Vad menar han med 60 grader? Och varför skulle det vara rimligt? Vem syftar ekan på och vad är det för fackpamp han dillar om? Och vem gråter?

Brev eller e-post till mig senast den 1 april.

Zigge

Några minnesord

Nils-Ove Lindman, bördig från Trottatorp, Fagerhult, har avlidit. Han var under sitt liv en ivrig och kunnig insektskännare, varvid skalbaggar låg honom närmast hjärtat. I den samling med skalbaggar som han med början redan 1970, vid 13 års ålder, byggt upp, finns det enligt hans förda fyndjournal hela 667 olika arter! Nils-Oves kunskaper stod onekligen i en klass för sig i jämförelse med entomologkunskaperna hos oss andra naturvänner i föreningen.

Nisse ställde även ett antal gånger upp som ciceron vid cirkelträffar kring insekterna och deras värld under sommaren 2005. Men för de flesta av våra medlemmar än han nog mest känd genom sina artiklar i Alcedo. Ett 15-tal artiklar hann komma från hans penna, varvid ingick en längre serie som behandlade skalbaggaras olika familjer.

Visst kommer vi att sakna Nils-Oves kunniga engagemang framöver.

Styrelse, avgifter m.m

Örkelljungabygdens Natur krets av NF

Ordförande	Patric Carlsson, Harbäckshult 1654, 286 91 Örkelljunga, 070-744 35 50, carlsson_patric@yahoo.com
Vice ordförande	Janne Johansson, Ingas väg 7, Ö. Ringarp, 286 91 Örkelljunga, 0435-501 31, janne_ringarp@telia.com
Kassör	Leif Sigbo, Bjäregatan 3, 286 31 Örkelljunga, 0435-522 32, leif.sigbo@telia.com
Sekreterare	Eva Persson, Ingas väg 7, 286 91 Örkelljunga, 0708-30 14 27, evahenny@hotmail.se
Ledamot	Björn Herrlund, Ekorstigen 3, 286 35 Örkelljunga, 0435-527 64, bjornherrlund@gmail.com
Ledamot	Lena Ottosson, Hässleholmsvägen 47, 286 35 Örkelljunga, 0435-511 03, lena@ottoson.net
Ledamot	Christer Sandén, Bladvägen 2, 286 72 Åsljunga, 0435-46 05 38, christer.sanden@orkelljunga.com

Medlemsavgifter för år 2015

295 kr	Medlem i Naturskyddsförening (NF), Naturskyddsföreningen i Skåne och Örkelljungabygdens Natur. Du får tidningen "Sveriges Natur" i färg, med normalt sex nummer per år och med en upplaga på 200 000 samt Alcedo tre gånger per år.
365 kr	Familjemedlemskap i NF (fritt antal medlemmar på samma adress).
150 kr	Lokal medlem i Örkelljungabygdens Natur. Vilket innebär att medlemsavgiften täcker framtagningen och distributionen av tidningen Alcedo tre gånger per år. Bankgiro nr 617-8792.

Har du e-post eller tillgång till Internet, finns stora möjligheter till ytterligare information. Skicka ett brev till info@naturskyddsforeningen.se och fråga vad de kan erbjuda!

Studieförbundet är det studieförbundet som vi i Naturskyddsföreningen utnyttjar vid anordnande av studiecirkel. Distriktskontor finns i Hässleholm (0451-140 90) och därifrån kan vi även få stöd till täckandet av föredragskostnader samt till tryckandet av exempelvis denna medlemstidning.

www.orkelljunganatur.se

Beta Tryck 070-555 91 33